

”Aren’t women as good as men?”

Kiista uusista jalkapalloilevista naisista brittilehdistössä 1890-luvulla

Jenna Ylönen

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteen tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Jenna Ylönen

”Aren’t women as good as men?” Kiista uusista jalkapalloilevista naisista brittilehdistössä 1890-luvulla

Sivumäärät: tutkielma 36 sivua, 2 liitesivua

Kandidaatintutkielmassani perehdyn ensimmäiseen isobritannialaiseen naisten järjestäytyneeseen jalkapalloseuraan British Ladies’ Football Clubiin, BLFC. Tutkielmassani tutkin BLFC:iin liittyvää lehdistökeskustelua 1890-luvulla, ja liitän sen aikansa laajempiin kulttuurisiin ja yhteiskuntaa kuvaaviin ilmiöihin. Alkuperäisaineistona toimii British Newspaper Archive digitoituja uutisia, kuvallista materiaalia sekä seuraan kuuluvien haastatteluja. Tarkastelen uutisointia erityisesti uusi nainen -ilmiön ja Fin de Sièclen näkökulmista.

Perehdyn aineistoon lähiluvun ja diskurssianalyysin menetelmin sekä hyödynnän uuteen naiseuteen liittyvää kirjallisuutta alkuperäislähteiden tulkinnan tukena. Lähiluvun avulla nostan aiheesta oleellisia yksityiskohtia sekä liitän ne laajempaan aikansa kontekstiin. Diskurssianalyysillä erittelen uuden naisen keskustelua sekä sitä, miten lehdistö on uuden naisen kuvaa tuottanut. Tärkeimpinä tutkimuskirjallisuuksina toimivat toimittaja James Leen artikkelikokonaisuus BLFC:sta *The Lady Footballers: Struggling to Play in Victorian Britain* (2007) sekä Angelique Richardsonin ja Chris Willisin toimittama artikkelikokoelma *The New Woman in Fiction and Fact – Fin-de-Siecle Feminism* (2002) uuden naisen tutkimuksesta.

BLFC:a ei ole aiemmissa tutkimuksissa liitetty suoraan uuteen naiseuteen, joten sen tarkastelu tästä näkökulmasta tarjoaa mielenkiintoisen tutkimusaiheen sekä mahdollistaa aiheen jatkotutkimuksen. Kirjallisen aineiston lisäksi käytän kuvia monipuolistamaan analyysiä koskien uuden naisen kuvaa lehdistössä sekä BLFC:n tavoitteita jalkapallossa ja naisten emansipaatiassa. Myös naisjalkapalloilijoiden ääni nousee aineistossa esille, ja erittelen heidän tavoitteitaan naisjalkapallon sekä naisten oikeuksien suhteen. Tarkastelun myötä erityisesti BLFC:n perustajan Nettie Honeyballin ja seuran presidentin Florence Dixien mielipiteet naisten emansipaatiosta nousevat esille. Näiden rinnalle tuon myös muiden pelaajien haastatteluja, jotka tarjoavat hieman toisenlaisen näkökulman. Lopuksi tarkastelen lehdistökeskustelua osana Fin de Sièclen ilmapiiriä, minkä avulla pyrin nostamaan esiin syitä sille, miksi naisista uutisoitiin vähättelevään ja pilkalliseen sävyyn.

Avainsanat: British Ladies’ Football club, uusi nainen, Fin de Siècle, naisten jalkapallo Nettie Honeyball, Florence Dixie, 1890-luku, viktoriaaninen aika, feministinen historiantutkimus, urheiluhistoria

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Jalkapallo ja naiset Isossa-Britanniassa 1800-luvun lopulla	4
1.2	Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmät	6
1.3	Käsitteet ja tutkimuskirjallisuus	7
2	British Ladies' Football Club ja 1890-luvun lehdistö	10
2.1	BLFC naisten jalkapallon pioneerina	10
2.2	Lehdistön diskurssit naisjalkapalloilijoista	13
3	Kuvallistettu jalkapalloileva nainen	16
3.1	Rohkeus vai röyhkeys: BLFC haastaa miesten kentän	16
3.2	Se oikea uusi nainen	20
4	Jalkapallo ja naiseuden ihanteet Fin de Siècle -ajassa	25
4.1	Jalkapalloileva uusi nainen uhkana status quolle	25
4.2	Tulevaisuudennäkymät naisten jalkapallossa	28
5	Yhteenveto	31
	Lähteet	33
	Liitteet	37
	Liite 1. The Sketch 24.10.1894 [BNA]	37
	Liite 2 The Sketch 6.2.1895 [BNA]	38

1 Johdanto

1.1 Jalkapallo ja naiset Isossa-Britanniassa 1800-luvun lopulla

Aren't women as good as men? We ladies have too long borne the degradation of presumed inferiority to the other sex. The subject has been in my mind for years. If men can play football so can woman. [-] We have taken up this scheme with determination, and though we don't hope to excel men for years, yet we will endeavor to show the public that females are not the nonentities they imagine them to be.¹

Nettie Honeyball², British Ladies' Football Clubin perustaja, lausui nämä sanat *The Star* -lehden haastattelussa alkuvuodesta 1895. Haastattelu lukeutuu harvoihin sanomalehdistön julkaisemiin kannanottoihin myöhäisviktorianisella ajalla itse naisjalkapalloilijoilta. Honeyballin sanat ovat voimakkaita ja päättäväisiä, mutta myös tietoisia aikansa ennakkoluuloista naisia ja erityisesti naisjalkapalloilijoita kohtaan. Naisjalkapalloilijat olivat uutuus niin vaatteineen kuin peleineen alati muuttuvassa yhteiskunnassa, joka ei kuitenkaan ollut vielä valmis julkisesti housuihin pukeutuviin keskiluokkaisiin naisiin osallistumassa miehille miellettyyn peliin. Sitaatti kuvastaa tutkielmaani osuvasti, sillä siinä nousee esille naisten ääni, mutta myös yhteiskunnan vastustus naisten jalkapalloa ja laajemmin vuosisadan lopun kynnyksen uusia naisia³ kohtaan.

British Ladies' Football Clubin, johon jatkossa viitataan lyhenteellä BLFC, perusti neiti Nettie Honeyball loppuvuodesta 1894.⁴ Se oli ensimmäinen järjestäytynyt ja laajasti uutisoitu naisten jalkapalloseura Isossa-Britanniassa 1800-luvun lopulla.⁵ Pääosin Lontoosta kotoisin olevat pelaajat jaettiin seuran sisällä kahteen joukkueeseen, North ja South, joiden välillä ottelut pelattiin. BLFC aloitti kautensa vuoden 1895 keväällä ja jatkoi pelejään vielä ainakin saman vuoden syksyn ajan, mutta todennäköisesti eri henkilöiden hallinnoimana.⁶ Seura saavutti valtavan laajan lehdistöhuomion⁷: siitä uutisoitiin runsaasti koko vuoden 1895 kevään ajan, ja otteluita saapui seuraamaan tuhannet ihmiset. Seuraavaksi naiset osallistuivat Isossa-

¹ *The Cornish telegraph* 24.1.1895. Alkuperäinen artikkeli on julkaistu *The Star* -lehdessä.

² Nettie Honeyballin nimi on herättänyt keskustelua tutkijoiden keskuudessa. Hänen nimeään on pidetty pseudonyymina niin kuin useiden muidenkin BLFC:n pelaajien nimiä. Osa tutkijoista taas pitää nimeä oikeana. Ks. esim. Lee 2007, 1391.

³ Ks. käsitteen selitys luvusta 1.3.

⁴ *Holloway Press* 21.12.1894.

⁵ Lee 2007, 1372; Lee 2012, 88.

⁶ *The Sketch* 9.10.1895.

⁷ Uutiset kantautuivat jopa Suomeen asti. *Nya Pressen* julkaisi 8.2.1895 uutisen otsikolla ”Fotbollspelande damer”, jossa kuvataan Ison-Britannian urheilumaailman uutuutta: naisten jalkapalloseuraa ja heidän vaatteitaan.

Britanniassa järjestäytyneemmin jalkapallon pelaamiseen vasta ensimmäisen maailmansodan aikana tehtaiden oheen perustetuissa joukkueissa.

Jalkapallo yleistyi Isossa-Britanniassa miesten keskuudessa 1800-luvun puolivälin jälkeen, ja vuonna 1863 laadittiinkin säännöt erottamaan jalkapallo erityisesti rugbya.⁸ Säännöt kokosi vasta perustettu Football Association (FA), jotta jalkapallo-otteluita pystyttäisiin järjestämään selkeämmin eri joukkueiden välillä samoilla säännöillä.⁹ Modernin jalkapallon ensimmäiset säännöt syntyivät poliittisten, sosiaalisten ja taloudellisten muutosten myllertäessä yhteiskunnassa, jossa myös kysymykset naisten asemasta olivat pinnalla.

Jalkapalloon liittyvään keskusteluun on sisältynyt FA:n sääntöjen kokoamisesta lähtien kysymys luokasta, toisin ilmaistuna kyseessä oli kamppailu ammattijalkapallon ja amatöörijalkapallon välillä. Vallitseva käsitys modernin jalkapallon historiassa kytkee pelin juuret brittiläisiin poikien sisäoppilaitoksiin (public school), joissa ylempien luokkien pojat pelasivat ja oppivat pelin myötä sukupuolelleen sekä luokalleen sopivia maskuliinisia käyttäytymismalleja.¹⁰ Kun laji yleistyi koulujen ulkopuolella ja uusi lauantain puolikas vapaapäivä tarjosi enemmän vapaa-aikaa, myös työläiset alkoivat osallistua pelaamiseen tai otteluiden seuraamiseen.¹¹ Tämä yhteiskuntaluokkien kohtaaminen lajissa aiheutti kiivaan kamppailun, jonka osapuolina olivat työläisten rahasta pelaama ammattimainen jalkapallo ja amatöörijalkapallo, jota ylempien luokkien miehet pelasivat pelin itsensä vuoksi. Kun ylempien keskiluokan naiset – BLFC – ilmoittivat vuoden 1895 alussa pyytävänsä porttimaksun otteluissaan, alkoi luokkaan liittyvä keskustelu nousta pinnalle myös naisten jalkapallon yhteydessä. Työläisille oli sopivaa pelata rahasta, mutta sopivana ei pidetty, että keskiluokkaiset naiset pyytäisivät rahaa julkisesta esiintymisestä miehille mielletyissä pelissä.

Naisten jalkapalloa myöhäisviktorianisella ajalla ymmärtääkseen on tarpeellista hahmotella ajan sukupuolinäkemyksiä. 1800-luvun asenteet naisten urheilua kohtaan muodostuivat laajalti yhteiskunnassa vallinneiden naiskäsitysten pohjalta.¹² Naisten uskottiin omaavan vain rajallisen määrän energiaa, joka tuli säästää mahdolliseen lastenhankintaan ja urheilun nähtiin kuluttavan sekä vaarantavan tämän. Koska naiset nähtiin myös pohjimmiltaan tunteellisina ja passiivisina, heidän ei katsottu pystyvän osallistumaan raskaisiin aktiviteetteihin tai

⁸ Russel 1997, 5.

⁹ Tomlinson 1991, 26.

¹⁰ Russel 1997, 8–9.

¹¹ Russel 1997, 13.

¹² Hargreaves 1994, 44.

kilpaurheiluun vaan heidän tuli pysyä kotona äiteinä ja vaimoina.¹³ Täytyy kuitenkin muistaa, että nämä käsitykset olivat ihanteita ja koskivat pääosin ylempiä luokkia sekä keskiluokkaa, sillä esimerkiksi työläisnaiset kävivät töissä. Näiden biologisten syiden, laillisen ja taloudellisen marginalisoinnin myötä naiset kohtasivat useita esteitä pyrkiessään saavuttamaan julkisen tilan.¹⁴

1.2 Tutkimuskysymys, aineisto ja menetelmät

Tutkielmani tarkastelee naisten jalkapallon vastaanottoa brittilehdistössä 1890-luvulla. Liitän Ison-Britannian 1890-luvun järjestäytyneitä naisjalkapalloa koskevan lehdistökeskustelun osaksi aikansa laajempia kulttuurisia ja sosiaalisia konteksteja. Näitä konteksteja ovat uusi nainen -ilmiö ja siihen liittyvä keskustelu uudenlaisesta naiseudesta, ja tämän kautta sovitan jalkapalloilevat naiset vuosisadan lopun yhteiskuntaa kuvaavaan Fin de Sièclen näkökulmaan. Käsittelen tutkielmassani siis sitä, miten lehdistö sijoitti jalkapalloilevat naiset osaksi keskustelua uudesta naisesta, ja miten naiset itse näkivät toimintansa. Pohdin myös, miten naisten jalkapallo sekä siihen liittyvä uutisointi ilmensivät Fin de Siècle -ilmapiirin ajattelua ja asenteita. Valitsin tutkimuskohteeksi Ison-Britannian, koska siellä naisten jalkapallo on 1800-luvun lopulla ollut laajempi ilmiö verrattuna muihin maihin, joissa naiset ovat jalkapalloa tuona aikana pelanneet.¹⁵

Aineistona tutkielmassa toimivat brittiläisen sanomalehdistön julkaisemat 1890-luvun jalkapallo-otteluita koskevat uutiset, mielipidekirjoitukset, haastattelut, arvostelut ja ilmoitukset, jotka ovat saatavilla digitoituna British Newspaper Archivesta. Hakusanoina olen käyttänyt: *British Ladies' Football Club*, *The New Woman and Football*, *Ladies Football*, *Nettie Honeyball* ja *Women's Football*. Käytän aineistona myös kuvia, sillä erityisesti uuden naisen karikatyyriä rakennettiin ja vahvistettiin lehdistössä kuvien avulla.¹⁶ Kuvallinen materiaali oli 1800-luvulla tärkeässä roolissa lehdistön tuottaessa yleisölle urheilumielikuvia.¹⁷ Aineiston tekstilajien moninaisuus kuvaa sitä, miten naisten jalkapalloilu herätti yleisössä kaikenlaisia tunteita, kuten kiinnostusta, kummastusta ja inhoa. Aineistoa hallitsevat pääosin kielteiset ja alentavat kommentit, ja pelaajien oma ääni kuuluu vain muutamassa lehtiotteessa. Näissä tapauksissa ainoastaan BLFC:n johtohahmoja tai

¹³ Hargreaves 1994, 43.

¹⁴ Jungnickel 2018, 35.

¹⁵ Mm. Espanja, Ranska, Saksa, Norja ja Japani. Williams 2003, 26; Williams, 2017, 41.

¹⁶ Ks. liitteet 1 & 2.

¹⁷ Huggins & Mangan 2004, xviii.

joukkueen kapteeneja on haastateltu eikä rivipelaajien ääni pääse kuuluviin. Tavoitteenani on nostaa jalkapalloilevien naisten ääni esille niin paljon kuin se on mahdollista, jotta heidän motiivinsa ja ajatuksensa nousevat vastapainoksi lehdistöstä nousevalle näkökulmalle pelaajiin ja BLFC:iin.

Aineistona sanomalehdet tarjoavat kahdenlaista tietoa. Ne kertovat naisten jalkapallosta ilmiönä, mutta ne toimivat aikalaisille samalla foorumina jakaa mielipiteensä ja reaktionsa tästä uudesta ilmiöstä. Painettu julkinen keskustelu naisten jalkapalloon liittyen ilmenee laajasti vain sanomalehtiaineistossa.¹⁸ Aiheeni käsittelyssä sanomalehtien rajaaminen vain tiettyihin lehtiin ei olisi mielekästä, sillä uutisointi jakaantui useille kymmenille lehdille ympäri maata eikä aiheeni kannalta ole tarpeellista seurata tiettyjen lehtien keskustelua ilmiöstä. Lehtien poliittiset ideologiat eivät pääse suoranaisesti vaikuttamaan aineistoon, sillä se koostuu laajasta otannasta uutisia. On siis hedelmällistä olettaa, että ne huolellisesti tulkittuina edustavatkin yhteiskunnan ja aikakauden vallitsevaa kulttuurista ideologiaa.¹⁹ Tämän vuoksi koen perustelluksi käyttää sanomalehtileikkeitä useista eri lehdistä erittelemättä tarkemmin niiden poliittista taustaa.

Muutamaan lehdistökirjoitukseen paneudun tarkemmin lähiluvun sekä diskurssianalyysin menetelmillä. Lähiluvun avulla nostan naisten äänen esille huolellisella aineiston luvulla, jonka kautta perehdyn aiheen oleellisiin yksityiskohtiin ja niitä ympäröiviin konteksteihin.²⁰ Diskurssianalyysillä tutkin stereotyyppioita ja karikatyyreja, joita lehdistöllä on ollut uusista naisista ja naisjalkapalloilijoista, sekä sitä, miten niitä on tuotettu ja mitä kirjoituksilla on haluttu saavuttaa.²¹ Näitä ennen luon kuitenkin aineiston pohjalta yleiskuvan lehdistön tavoista kirjoittaa naisjalkapallosta. Käsitteet ”uusi nainen” ja ”Fin de Siécle” ovat tutkielmani avainkäsitteitä, jotka toimivat myös tärkeinä menetelmällisinä työvälineinä. Niillä ja tutkimuskirjallisuudesta omaksutulla vuosisadan loppua selventävällä perustiedolla on keskeinen rooli lähestymistavassani alkuperäisaineistoon.

1.3 Käsitteet ja tutkimuskirjallisuus

Uusi nainen, The New Woman, on hyvin laaja käsite ja sitä voi pitää eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä useille eri tavoille tulkita ilmiötä. 1800-luvun kuluessa naiset alkoivat

¹⁸ Lee 2007, 1372.

¹⁹ Lee 2007, 1372.

²⁰ Ihalainen & Valtonen 2022, 201.

²¹ Pyykkönen & Valtonen 2022, 39–40.

haastaa vallitsevaa sosiaalista ja poliittista asemaansa, minkä pohjalta ajatus uudesta naisesta syntyi.²² Käsite oli käytössä 1800-luvun kahtena viimeisenä vuosikymmenenä, jolloin sillä viitattiin uuteen tapaan nähdä naiseus.²³ Uutta naista loivat lehdistö sekä naiset itse, ja se sai monia muotoja pilkallisista karikatyyreistä aitoa muutosta haluaviin naisiin. Uusi nainen oli keskeinen hahmo myöhäisviktorianisessa kulttuurissa ja voimakas symboli sosiaalisten sekä poliittisten muutosten tavoittelulle tai niiden väheksynnälle.²⁴ Tutkielmassani keskityn lehdistön luomaan uuden naisen kuvaan ja erityisesti urheilevaan uuteen naiseen, enkä esimerkiksi aiheen tyypilliseen tutkimuskohteeseen eli kirjallisuudessa tuotettuun uuteen naiseen.

”Fin de Siècle” merkitsee vuosisadan päätöstä, jolla viitataan usein 1800- ja 1900-lukujen taitteeseen, ja terminä se yleistyi jo 1880-luvulla Euroopassa. Sen taustalla oli aikalaisten kokemus rappiota kohti kulkeutuvasta länsimaisesta kulttuurista, ja sen vuoksi alkavaa vuosisataa koskevat odotukset olivat matalalla. Näiden ajatusten taustalla jylläsivät teollistumisesta aiheutunut sosiaalinen murros, joka näkyi kiihtyvän kaupungistumisen aiheuttamana moraalipaniikkina. Samaan aikaan naisten ja työläisten vaatimukset paremmista oloista kasvoivat ja joutuivat ristiriitaan vanhan sääty-yhteiskunnan kanssa.

Kulttuurihistorioitsija Hannu Salmen mukaan tämä vanhan ja uuden törmäys on Fin de Siècle -kulttuurin taustalla aatteiden, moraalikäsitteiden ja arvojen välisenä ristiriitana.²⁵

Kiinnostavaa tutkielmassa on tarkastella, miten nämä ristiriidat heijastuvat BLFC:a koskevassa lehdistökeskustelussa.

Naisten jalkapalloa on tutkittu vähän, mutta kasvavissa määrin 2000-luvun alusta alkaen. Aihetta käsitellään tutkimuskirjallisuudessa usein vain lyhyesti, tiedot ovat puutteellisia tai aiheeseen perehdytään vain pintapuolisesti. Aikajänne aiemmissa naisjalkapallon tutkimuksissa on usein pitkä, mikä estää tarkemman perehtymisen lyhyemmälle ajanjaksolle ja siihen liittyviin kulttuurisiin ja sosiaalisiin käytänteisiin sekä niiden muutoksiin. Tutkimukset käsittelevät Ison-Britannian naisten jalkapalloa erityisesti BLFC:n näkökulmasta, minkä vuoksi se tulee olemaan tutkielmani keskiössä. Tutkimukset ovat liittäneet BLFC:n merkitykset erityisesti sukupuoleen liittyvään keskusteluun, jossa sitä on käsitelty osana laajempaa aikansa ilmiötä. Aiheessa luokkakysymyksiä on suppeasti sivuttu,

²² Richardson & Willis 2002, 1.

²³ Richardson & Willis 2002, 1. Julkisessa keskustelussa käsite otettiin käyttöön vuonna 1894 Sarah Grandin ja Ouidan kirjoitusten myötä, joissa kiisteltiin uuden naisen piirteistä. Schaffer 2002, 40–42.

²⁴ Richardson & Willis 2002, 27.

²⁵ Salmi 2002, 156–157.

mutta aihetta ei ole liitetty tarkemman tutkimuksen kautta Fin de Siècle -ajatteluun tai analysoitu osana uutta naista.

Tulen käyttämään BLFC:a ja ajan sanomalehdistöä koskevissa tiedoissa toimittaja James Leen artikkelikokonaisuutta *The Lady Footballers: Struggling to Play in Victorian Britain* (2007), jossa käsitellään vaihe vaiheelta ensimmäisen BLFC:n pelin uutisointia 23.3.1895. Lee analysoi lehdistön tapaa kirjoittaa naisjalkapalloilijoista ja sitä, miksi BLFC:n tuoma muutos oli niin vastustettua. Tulen täydentämään hänen tutkimustaan omilla löydöilläni, jotka tarkentavat niin BLFC:n historiaa kuin kytkevät sen hieman eri näkökulmasta aikansa ilmiöihin. Naisten jalkapalloon liittyvän tutkimuksen tukena tulen käyttämään urheiluhistorian professorin ja Ison-Britannian naisjalkapallon tutkimuksen pioneerin Jean Williamsin useita tutkimuksia, kuten *Game for rough Girls?* (2003) sekä “The girls of the period playing ball’: the hidden history of women’s football, 1869–2015” (2017). Williamsin teokset keskittyvät jalkapallon historiaan pitkällä aikavälillä eivätkä niinkään tietyille ajanjaksoille ominaisiin laajempiin kytköksiin. Hänen töitään käytän luodessani laajempaa kuvaa Ison-Britannian naisjalkapallon varhaisista vaiheista.

Vähemmälle on jäänyt tutkimus jalkapallosta ja uusista naisista ja sen vuoksi käytän laajempia sekä moninäkökulmaisia uuteen naiseuteen liittyviä teoksia. Angelique Richardsonin ja Chris Willisin toimittama *The New Woman in Fiction and Fact – Fin-de-Siècle Feminism* (2002) pitää sisällään 14 artikkelia uuteen naiseuteen eri näkökulmista käsitellen erityisesti uudesta naiseuden kirjallista puolta. Artikkelikokoelma tarjoaa kuitenkin kattavaa tietoa uuden naisen ilmiöistä ja siihen liittyvästä aikansa keskustelusta. Englannin kielen professorin Patricia Marksin *Bicycles, Bangs and Bloomers: The New Woman in the Popular Press* (1990) teosta käytän kontekstualisoimaan naisten urheilua ja siihen liittyvää uuden naisen lehdistökeskustelua 1890-luvulla.

Tutkielmani rakenne etenee yksityiskohdista niitä määrittäviin laajempiin konteksteihin. Tulen ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelemaan BLFC:n toimintaa ja siihen kohdistuvia lehdistöuutisoinnin pääpiirteitä. Kolmannessa luvussa käsitelen naisten jalkapalloa ja lehdistökeskustelua erityisesti uusi nainen -käsitteen valossa. Myös pelaajien näkökulma tulee esille tämän joukkueen haastatteluiden kautta. Liitän uuden naisen keskusteluun kuva-analyysiä tutkimalla pilakuvaa sekä Nettie Honeyballin valokuvaa. Viimeisessä käsittelyluvussa tarkastelen, miten jalkapallon ja uuden naiseuden yhdistyminen kuvastaa Fin de Siècleä, ja miten lehdistö sekä naiset suhtautuivat tulevaisuuteen.

2 British Ladies' Football Club ja 1890-luvun lehdistö

2.1 BLFC naisten jalkapallon pioneerinä

Tässä luvussa avaan naisten jalkapallon varhaisvaiheita Isossa-Britanniassa 1880-luvulta 1890-luvulle. Kontekstoin naisten jalkapalloa ensin lyhyesti selventämällä aikakauden naisten liikunnan luonnetta. Lopussa avaan BLFC:n ensimmäistä ottelua sekä lyhyesti seuran elinkaarta. Koska suurin osa lehtien uutisoinnista keskittyy aikaan ennen ensimmäistä ottelua sekä koskien sitä, koen perustelluksi kuvata tarkemmin ottelua sekä seuraa.

Isossa-Britanniassa 1800-luvun loppu oli käännteentekevää aikaa urheilun, mutta erityisesti naisten urheilun ja liikunnan näkökulmista, sillä keskiluokkaiset naiset astuivat julkisesti urheilumaailmaan.²⁶ Ymmärrys terveydestä oli muutoksessa ja eri urheilulajeihin perustettiin naisille tarkoitettuja joukkueita, kuten kriketissä. Nämä eri lajit erosivat jalkapallosta kuitenkin merkittävästi niin pelien luonteeseen – ne eivät olleet väkivaltaisia tai liian fyysisiä – kuin pukeutumisenkin osalta.²⁷ Naisille suunnattujen urheiluseurojen perustamisen voidaan katsoa olleen merkki sosiaalisesta ja kulttuurisesta muutoksesta erityisesti 1890-luvulla, minkä myötä naisten liikkuminen hyväksyttiin, mutta vain tietyillä rajatuilla sosiaalisilla ja lääketieteellisillä sekä urheilumaailman hyväksymillä ehdoilla.²⁸ Toisaalta naisten urheilu myös itsessään aiheutti sosiaalisia muutoksia, jotka vaikuttivat laajemmin naisten elämään.²⁹ Lehdistökirjoituksia lukiessa syntyy kuva, että BLFC rikkoi näitä yhteiskunnan antamia naisurheilun ehtoja ja rajoituksia liikaa.

Jean Williamsin mukaan naisten jalkapallo ei ollut yleistä vuosien 1881–1897 välillä, mutta tältä ajalta on kuitenkin kirjattu lehtiin kuvauksia ensimmäisistä järjestäytyneistä peleistä, jotka viittaavat naisten jalkapallon hiljattaiseen yleistymiseen. Williams kuvaa, miten vasta ensimmäisen maailmansodan jälkimainingeissa vuosien 1917–1921 välillä naisten jalkapallo ylsi suurempaan sekä pitkäaikaisempaan suosioon.³⁰ Vaikka tämä ajallinen vertaus on varmasti osallistuja- ja katsojamääriä katsottaessa pätevä, väheksyy se varhaisten naisjalkapalloilijoiden ponnisteluja tehdä naisille tilaa urheilla niin kuin he halusivat yhteiskunnassa, joka kaikin keinoin yritti palauttaa jalkapalloilevat naiset takaisin perinteiseen

²⁶ Anderson 2010, 113.

²⁷ *Salisbury and Winchester Journal* 30.3.1895.

²⁸ Lee 2007, 1373; Heffernan 2021, 356; Ks. *Salisbury and Winchester Journal* 30.3.1895, jossa voimistelun nähdään tarjoavan naisille ja tytöille terveellisen sekä sulokkaan tavan liikkua.

²⁹ Anderson 2010, 113.

³⁰ Williams 2017, 40.

rooliinsa. Marginaaliryhmän merkitystä ei pidä liioitella, mutta BLFC:n pyrkimykset muuttaa naisten jalkapalloa ja pukeutumista olivat aikansa kontekstissa merkittäviä.

Naisten ensimmäisen ”modernin” jalkapallo-ottelun ajoitus Isossa-Britanniassa on aiheuttanut päänvaivaa tutkijoille jo kauan, mutta myös sen luonne on herättänyt kysymyksiä. Williams on ajoittanut varhaisemmassa tutkimuksessa ensimmäisen ottelun Skotlantiin vuodelle 1888.³¹ Myöhemmin varhaisin naisten jalkapallo-ottelu on Williamsin ja muiden tutkijoiden mukaan ajoitettu vuodelle 1881, jota pidetään tämänhetkisen tutkimustiedon valossa ensimmäisenä FA:n sääntöjen alaisena naisten pelinä.³² Kyseinen ottelu oli Englannin ja Skotlannin välinen, ja se houkutteli jopa 5000 katsojaa, mutta päättyi ennenaikaisesti väkijoukon vallattua kentän.³³ Eräässä BLFC:a koskevassa lehtianalyysissä kirjoittaja pohtii vuonna 1895 naisten jalkapallon historiaa. Hän toteaa idean siihen syntyneen jopa 14–15 vuotta sitten, jolloin myös ensimmäinen ottelu pelattiin.³⁴ Tämä tukee ensimmäisen ottelun ajoitusta vuodelle 1881.

Loppuvuodesta 1894 sanomalehdistössä alkoi hiljalleen nousta pinnalle huhuttu naisten jalkapallojoukkue ja sen tuleva peli. Samoissa uutisissa mainittiin joukkueen etsivän jäseniä riveihinsä.³⁵ Jo tuolloin ensimmäiset pilakuvat ilmestyivät lehtiin (ks. liite 1). Eräs ”English Ladies’ Football Club” -otsikolla alkava ilmoitus on Nettie Honeyballin, seuran perustajan ja sihteerin käsialaa, jossa hän pyytää lehden päätoimittajaa julkaisemaan ilmoituksensa seurasta. Honeyball kertoo vapaiden paikkojen auenneen joukkueessa kahdelle lontoolaiselle naiselle, koska muutamat seurasta eronneet pelaajat asuivat liian kaukana. Hän kuvaa samalla, miten osa ottelun lipputuloista menee pelaajien kulujen korvaukseen.³⁶

Tammikuussa 1895 uutisointi koskien BLFC:a kasvoi merkittävästi. Yksi syy uutisoinnin nousuun oli Florence Dixien valinta seuran presidentiksi. Urheiluseuroilla oli tapana pyytää suojelijoita, erityisesti naisia, tuomaan julkisuutta tai erilaisia palveluja joukkueelle. Dixien roolina oli tuoda julkisuutta seuralle, sillä hän oli tunnettu aristokraattisukuun kuuluva sotatoimittaja ja naisasianainen. Dixiellä oli myös omaa urheilutaustaa erityisesti ammunnan ja ratsastuksen saralla, mikä mahdollisesti myötävaikutti seuran presidenttiyden vastaanottamiseen. James Leen mukaan Dixien valinta oli laskelmoitu riski Honeyballilta,

³¹ Williams 2003, 26.

³² Macbeth 2007, 7; Williams 2017, 41.

³³ *Birmingham Mail* 17.5.1881.

³⁴ T.R.F., The Ladies’ Football Match *Paisley & Renfrewshire Gazette* 4.5.1895.

³⁵ Ks. Miss P., Football for Ladies (To the Football Editor) *Evening News (London)* 10.11.1894; Honeyball, English Ladies’ Football Club (to the editor) *Holloway Press* 21.12.1894.

³⁶ Honeyball, English Ladies’ Football Club (to the editor) *Holloway Press* 21.12.1894.

sillä Dixiellä oli ristiriitoja herättävistä asioista vahvat mielipiteet, mitkä voisivat saada seuran huonoon valoon jo ennen sen ensimmäistä peliä. Dixien taidot toimittajana sekä totuttu asema lehtikirjoitusten kohteena tarjosivat seuralle kuitenkin taitavan lehdistön käyttäjän, joka tunsi lehdistökäytänteet ja piti seuran uutisvirrassa usean kuukauden ajan.³⁷

”To-day marks an important epoch in the history of Football, for, on this 23rd of March, 1895, the British Ladies Football Club makes its debut”, kirjoittaa eräs lehti mahtipontisesti.³⁸

Lauantaina 23.3.1895 kello viiden aikaan potkaistiin käyntiin ensimmäinen julkinen BLFC:n joukkueiden välinen ottelu Pohjois-Lontoon Crouch Endissä. Kentän ympäristö täyttyi innokkaista katsojista jo tunteja ennen pelin alkua, ja lopullinen katsojamäärä liikkui 10 000 ihmisen paikkeilla, joista noin neljännes oli naisia, ja heistä muutamaa lehdistö luonnehti jopa leideiksi.³⁹ Peli päättyi tunnin pelaamisen jälkeen maalein 7-1 pohjoisjoukkueen voittoon. Ensimmäisen pelin jälkeen seura lähti Ison-Britannian kiertueelle, jonka myötä he toivoivat saavansa julkisuutta sekä mukavan summan lipputuloja.⁴⁰

BLFC:n toiminta-aikaa on hankala määritellä ja tutkijoilla on siitä useita näkemyksiä. Esimerkiksi Lee toteaa seuran toimineen vain vuoden 1895 kevään ajan, jonka jälkeen joukkue olisi hajonnut, mutta väittää seuran yhden jäsenistä, rouva Grahamin, perustaneen uuden naisten jalkapallojoukkueen Skotlannissa vuonna 1896.⁴¹ Keräämäni aineiston perusteella väitän joukkueen juuri Honeyballin perustamana selvinneen vähintään vuoden 1895 joulukuuhun asti, koska aineiston mukaan vielä joulukuussa Honeyball nimetään seuran sihteeriksi.⁴² Joukkueen ajoitusta hankaloittaa myös se, että lehdistöaineisto BLFC:n osalta on ajoittain epäluotettavaa. Erään vuoden 1897 uutisen mukaan juuri Dixien luotsaama joukkue eli BLFC olisi pelaamassa viimeisen pelinsä Ison-Britannian saarella ennen Australiaan lähtöä.⁴³ Tätä ei taas mikään tutkimuskirjallisuus tue. Vuodelta 1903 löytyy myös uutisia BLFC:sta, ja niissä jopa osa pelaajien nimistä on samoja kuin vuoden 1895 joukkueessa.⁴⁴ Tämä ei kuitenkaan vahvista joukkueen olleen sama Honeyballin perustama seura, koska pelaajat käyttivät pseudonyymejä mahdollisesti suojatakseen itseään julkisuudelta.

³⁷ Lee 2007, 1401–1403.

³⁸ *Middlesex & Surrey Express* 23.3.1895.

³⁹ Lady Footballers in the field *Leicester Daily Post* 27.3.1895.

⁴⁰ Lee 2007, 1449.

⁴¹ Lee 2007, 1479. Rouva Grahamin haastattelun perusteella hän olisi perustanut uuden seuran jo vuoden 1895 syksyllä. The British Ladies' Football Club *The Sketch* 9.10.1895.

⁴² A Famous Football Player *Mid Sussex Times* 31.12.1895.

⁴³ The British Ladies Football Club to Oppose a Team of Gentleman *Barnet Press* 24.7.1897.

⁴⁴ The British Ladies Football Club *Biggleswade Chronicle* 8.5.1903.

2.2 Lehdistön diskurssit naisjalkapalloilijoista

Keskiluokalla oli keskeinen rooli omaleimaisen urheilukulttuurin synnyssä Isossa-Britanniassa 1800-luvun loppupuolella.⁴⁵ Vapaa-ajan, teknologisten innovaatioiden, kuten lennättimen, ja urheilukiinnostuksen kasvaessa lehdet pystyivät lisäämään uutisointia urheiluun liittyen. 1890-luvulla lähes kaikki lontoolaiset lehdet jakoivat uutisia monipuolisesti eri urheilulajeista osana lehtien perussisältöjä.⁴⁶ Sanomalehdet toimivat laajana julkisena tilana, jossa käytiin keskusteluja yhteiskunnasta, politiikasta ja sosiaalisesta järjestyksestä.⁴⁷ Lehdistöllä oli suuri vaikutus siihen, miten laajempi yleisö otti eri urheilu-uutuudet vastaan, ja toimittajat kirjoittivatkin usein värikkäin sanankääntein sekä sensaationhakuisesti urheilu-uutisista, jotka eivät sopineet ajan moraalikoodistoon tai sukupuolikäsityksiin.⁴⁸

Aineistostani erottuu kolme erilaista lehdistön diskurssia eli kielen käytön tapaa, mutta osittain ne kuitenkin limittyvät.⁴⁹ Selkeimmin esille nouseva diskurssi on hyvin kielteinen, alentavan sävyinen ja vähättelevä naisjalkapalloilijoita kohtaan, minkä myös Lee on nostanut esille.⁵⁰ Tätä ilkeää ja sarkastista puhetta levittivät niin konservatiiviset kuin liberaalitkin lehdet.⁵¹ Toinen diskurssi on edellistä hieman armollisempi, mutta ei silti välttämättä kohteliaampi ja antaa pelaajille joitain myönnytyksiä liittyen esimerkiksi vaatteisiin tai pelin muokkaamiseen naisille sopivammaksi.⁵² Kolmas ja kaikkein harvalukuisin diskurssi on BLFC:a kannustava näkökulma. Suuressa osassa uutisia BLFC liitetään uusi nainen -ilmiöön, jota käytetään arvostelun välineenä tai syynä naisten tunkeutumiseen jalkapallon piiriin. Näiden lisäksi lehdistössä on jalkapalloilijoiden haastatteluita, joissa naisten omat ajatukset ja motiivit seuraa kohtaan tulevat esille. Yleinen lehdistöpuhe oli tietoinen keskustelun sävystä, ja useat lehdet viittasivatkin negatiiviseen ja armottomaan kirjoitteluun, mitä naiset saivat osakseen.⁵³

Negatiivinen puhetapa naisjalkapalloilijoista pitää sisällään usein samat elementit, jotka toistuivat ottelusta toiseen kirjoitetuissa teksteissä. Arvostelu koski ulkonäköä, vaatteita,

⁴⁵ Huggins & Mangan 2004, xi.

⁴⁶ Lee 2012, 90.

⁴⁷ Brake & Codell 2005, 2.

⁴⁸ Huggins & Mangan 2004, xvi–xvii.

⁴⁹ Pyykkönen & Valtonen 2022, 39–40.

⁵⁰ Ks. *Southampton Observer and Hampshire News* 6.4.1895; Lee 2007, 1371.

⁵¹ Lee 2007, 1438.

⁵² Ks. *The World of Women Weekly Irish Times* 23.2.1895; *Ladies at Football York Herald* 25.3.1895; *Illustrated Sporting and Dramatic News* 30.3.1895.

⁵³ *Ladies at Football Bristol Mercury* 26.3.1895.

pelityyliä, rahan pyytämistä ja naisten soveltuvuutta ylipäättään miehille tarkoitettuun väkivaltaiseen peliin. Vaatteet ja pelaajien ulkonäkö saavat uutisissa suuren osan palstatilasta, ja myös uuteen naiseuteen liittäminen tapahtuu muun muassa näistä näkökulmista. Myös Lee on huomionnut, että kaikkein julmimmat kommentit BLFC:iin liittyen puuttuvat pelaajien ulkonäköön.⁵⁴ Ulkonäköä kuvataan esimerkiksi näin: ”One of the Blues was built on dutch lines, and was dupped ‘Fatty’.”⁵⁵ Viktoriaanisena aikana ulkonäöllä ja pukeutumisella oli merkittävä rooli paitsi oman luokan myös sukupuolen vahvistajana. Naisten painoa sekä pituutta kommentoitiin, ja erään kirjoittajan mukaan vain tarpeeksi suuri välimatka pelaajiin sai loihdittua edes jotain viehätystä edessä olevaan näkyyn.⁵⁶ Osa toimittajista toivoi häikäilemättä seuran loppua, sillä naisten jalkapalloa ei nähty urheiluna.

Kirjoittajat vetoavat usein yleisön reaktioon perustellakseen pilkallista kirjoitustapaansa, ja tämän taustalla voi nähdä olleen halu vahvistaa heidän näkemystään naisten jalkapallosta.⁵⁷ Esimerkiksi *Pall Mall Gazette*n toimittaja kuvaa ”The Players Received with Roars of Laughter” otsikoidussa jutussaan yleisön reaktiota BLFC:n julkiseen otteluun näin: ”When 10,000 or more people – men, women and children – feel themselves compelled to roar with laughter without a moment’s notice and without the faintest deliberation the effect is tremendous.”⁵⁸ Tämänkaltaisen otsikointi ja kirjoittelu luovat heti vähemmän imartelevan mielikuvan, ja ohjaavat lukijoita ennakkoluuloiseen ajatteluun naisjalkapallosta, vaikka he eivät olisi nähneet peliä. Sen sijaan yksi harvoista aineistoni naistoimittajista ”Lady correspondent” -nimellä kirjoittanut katsoja kuvaa naisten saapumista areenalle huomattavasti neutraalimmalla otteella: ”[-] they were greeted with cheers and goodhumoured lauhghter.”⁵⁹ Näistä kahdesta hyvin erilaisesta tilannekuvasta voidaan päätellä yleisön hurranneen naisten saapuessa paikalle, mutta *Pall Mall Gazette* -lehden toimittaja on halunnut kirjoittaa tarkoituksella tilanteesta ivalliseen, asenteelliseen ja liioittelevaan sävyyn eikä hän ollut tässä ainoa.⁶⁰

Ulkonäön lisäksi muutamat selkeimmin esiin tulevista satiirisista kommentteista liittyvät pelin luonteeseen. Näissä korostetaan sitä, miten naiset eivät osaa edes pelin perussääntöjä, ja ettei

⁵⁴ Lee 2007, 1443.

⁵⁵ Female Football Enthusiasts *Pall Mall Gazette* 25.3.1895.

⁵⁶ T.R.F, The Ladies’ Football Match *Paisley & Renfrewshire Gazette* 4.5.1895.

⁵⁷ Ks. T.R.F, The Ladies’ Football Match *Paisley & Renfrewshire Gazette* 4.5.1895; Ladies at Football *Grantham Journal* 30.3.1895; The Ladies Football Club (The first match) *Western Chronicle* 29.3.1895.

⁵⁸ Female Football Enthusiasts *Pall Mall Gazette* 25.3.1895.

⁵⁹ *Stalybridge Reporter* 30.3.1895. Alkuperäinen julkaisu *The Manchester Guardian* -lehdessä.

⁶⁰ Ks. The Ladies’ Football Club *Western Chronicle* 29.3.1895.

peliä voi kutsua jalkapalloksi.⁶¹ *Globe*-lehden toimittaja kuvaa peliä näin: “[–] it would be harsh to criticise the game which was played at Hornsey on Saturday between twenty-two women as football – which it was not.”⁶² BLFC:n pelejä ei nähty jalkapallona tai urheiluna vaan huvittavana esityksenä, johon tuli suhtautua pilkallisesti ja väheksyen:

Of the play, it is not necessary to be too critical, but the performance was much better than might have been expected of the “weaker” sex, and may be said that to have opened the eyes of the male spectators to the possibilities of a future for Ladies Football Clubs.⁶³

Osa uutisista tarjoaa näkökulman, jossa joitakin elementtejä naisten jalkapallosta hyväksytään. Osalle hyväksyttäviä asioita ovat vaatteet, toisille jalkapallon pelaaminen olisi hyväksyttävää, jos se tapahtuisi yksityisesti. Yllättävän positiivisiakin kommentteja lehdistä löytyy, vaikkakin usein ne sisältävät edellä olevan sitaatin tavoin alentavaa kieltä. Useat ovat myös lainauksen tavoin yllättyneitä pelin tasosta, vaikkakin tällaiset huomiot jäävät häviävän pieneksi osaksi kirjoituksissa. Eräs kirjoittaja tarjoaa lähes neutraalin näkemyksen ottelun kulkuun ja kuvaakin sitä melko hyväksi esitykseksi. Samainen kirjoittaja on myös tyytyväinen, ettei nelituhatpäinen yleisö huudellut pelaajille epäasiallisesti, kuten muissa peleissä oli tapahtunut.⁶⁴

Toimittaja *Westminster Gazette* -lehdestä haastaa muiden toimittajien tapaa puhua naisjalkapalloilijoista. Hän pohtii, sopiiko peli naisille, ja toteaa BLFC:n selvittävän asianlaidan. Hänen mukaansa naisilla on oikeus yrittää, vaikka yleisö olisikin sitä mieltä, ettei laji ole naisille sovelias. Vaatteisiin ja pelaajien olemukseen hän viittaa todetakseen, että jos katsojat näkevät asiassa jotain epäsoveliaista on vika silloin katsojissa.⁶⁵ Yleisöstä löytyi siis neutraalisti asiaan suhtautuvia henkilöitä, jotka halusivat tarjota naisille mahdollisuuden yrittää lajia. Myös Lee antaa esimerkin, jossa yleisön odotusten nähdään olevan ongelma eikä niinkään naisten jalkapallon.⁶⁶ Eräs toimittaja sen sijaan nostaa esille tiedostetun kielteisen lehdistökeskustelun, mutta toivoo juuri tämän negatiivisuuden johtavan naisten seuran lakkautumiseen.⁶⁷

⁶¹ Lady Footballers at Grantham *Horncastle News* 4.5.1895; *Morning Post* 25.3.1895.

⁶² Women at football *Globe* 25.3.1895.

⁶³ Lady Footballers in Dundee *Dundee Advertiser* 25.5.1895.

⁶⁴ The Lady Footballers *Hartlepool Northern Daily Mail* 23.5.1895.

⁶⁵ *Westminster Gazette* 25.3.1895.

⁶⁶ Lee 2007, 1439.

⁶⁷ *Southampton Observer and Hampshire News* 6.4.1895.

3 Kuvallistettu jalkapalloileva nainen

3.1 Rohkeus vai röyhkeys: BLFC haastaa miesten kentän

They [BLFC] have also to combat the strong and unyielding force of public opinion, which is greatly averse to the entrance of women into the domain regarded exclusively as man's, whether in the field of work or of sport. But the New Woman is nothing if not daring, particularly where what she is pleased to call her "rights" are concerned. And her latest declaration of rights she claims the option of choosing any form of work or sport she pleases, and of suiting her own convenience and taste in respect to the costume she wears even should that be in prevalent to the traditions of female propriety.⁶⁸

Yllä oleva lainaus kiteyttää sen, minkä vuoksi naisten jalkapalloa vastustettiin. Se nostaa samalla esille, miksi ja miten BLFC liitettiin uusi nainen -ilmiöön. Lainauksen kirjoittaja tiedosti aikansa yhteiskunnan, jossa sukupuolirajat olivat tiukat, ja että niiden haastaminen aiheutti julkista paheksuntaa sekä kirjoittelua. Kirjoittaja kuitenkin korostaa, että jos joku näitä rajoja haastaisi, se olisi uusi nainen, jonka uhkarohkeus siivitti hänet toimimaan omien halujensa mukaisesti. Lainauksessa nousee esille myös pukeutumisen merkitys osana uusi nainen -keskustelua. Pukeutuminen ja normien vastainen toiminta olivat räikeimmät esimerkit ja samalla helpoimmat piikittelyn kohteet lehdistölle, minkä vuoksi BLFC yhdistettiin alusta saakka osaksi uutta naiseutta. Tässäkin otteessa lehdistön puhetapa naisten halusta muuttaa yhteiskuntaa tapahtuu tavalla, joka ylikorostaa muutoshalua onnistuen vähättelemään sitä samalla sarkastiseen sävyyn. Kirjoitusten taustalla voi nähdä huolen maailman muuttumisesta, jonka ei haluta antaa tapahtua, ja BLFC oli konkreettinen merkki tästä muutoksesta.

Englannin kielen professori Talia Schaffer on esittänyt, että uusi nainen oli pääosin fiktiivinen lehdistön luoma koominen hahmo, jonka tuntomerkkinä oli muun muassa halu mullistaa maailma.⁶⁹ Aineistoni kirjoittajat luonnostelivat jalkapalloilevista naisista karikatyyriä osana uuden naisen keskustelua niin visuaalisesti kuin kirjoituksillaan. Lehdistökeskustelu ei kuitenkaan aina ollut yhtenäistä, ja uudella naisella oli vastakohtaisia, moninaisia ja muuttuvia ominaisuuksia. Juuri tämä monimerkityksellisyys määrittelee uuden naisen aikaansa leimaavana kulttuurihahmona sekä tutkimukseni kohteena.⁷⁰ Uusi nainen oli samaan aikaan yliseksualisoitu sekä maskuliinisena pidetty nainen.⁷¹ Richardsonin ja Willisin mukaan nämä

⁶⁸ The Lady Footballers in Belfast. Enthusiastic Reception *Armagh Standard* 21.6.1895.

⁶⁹ Schaffer 2002, 39.

⁷⁰ Hager 2016, 2.

⁷¹ Pykett 2002, xii.

lehdistön luomat karikatyyrit olivat mieleenpainuvia ja symbolisia hahmoja, joilla pystyttiin viemään huomio pois naisten pyrkimyksistä sosiaaliseen ja poliittiseen muutokseen.⁷²

Nämä ajoittain jopa ristiriitaiset piirteet, kuten ylifeminiinisyys sekä rumuus, näkyvät lehdistön luomissa karikatyyreissä. Osa lehdistikirjoituksista ei käytä uusi nainen -termiä kirjoittaessaan BLFC:sta, mutta heidän puhetapansa seurasta voidaan tulkita osaksi sitä kirjoittajien retoristen valintojen perusteella. Myös erilaisia uuden naisen kutsumanimiä, joista yleinen esimerkki on Amazon, käytettiin kuvailemaan BLFC:n pelaajia.⁷³

Lehdistö kuvaili naisia maskuliinisilla sanoilla toisaalta haukkuen mutta myös heitä kehuakseen. Pelaajia kuvatessa maskuliinisuus korostuu esimerkiksi lisänimillä, koska naisia, jotka pyrkivät muuttamaan asemaansa ei enää nähty asemansa mukaan käyttäytyvinä leideinä.⁷⁴ Naisten toiminnan lisäksi jo itse pelin luonne fyysisenä ja raskaana sai toimittajien mielet liittämään naiset maskuliinisiin ominaisuuksiin. Usein jo otsikoissa, joissa seuran nimi ensimmäisen kerran esiintyy, sana ”lady” on asetettu lainausmerkkeihin. Tämä viittaa siihen, että kirjoittaja haluaa korostaa tätä kohtaa ja vihjata, etteivät pelaajat ole toimintansa vuoksi leidejä.⁷⁵ Yleinen toteamus kirjoituksissa on myös sana ”unwomanly”, joka viittaa siihen, ettei jalkapallo kuulu naiseuteen eikä se ole naisellista.⁷⁶ Kuitenkin harvat lehdistön mielestä onnistuneet ja taidokkaat pelaajat saivat osakseen maskuliinisia kehuja. Esimerkiksi onnistuneita pelaajia kutsuttiin korinttilaisiksi⁷⁷. Eräs taidokas ja yleisön mielestä poikamaisen oloinen nuori tyttö sai lisänimekseen ”Tommy”.⁷⁸ Tällaisiin kehuihin sisältyy ajatus siitä, että onnistuakseen jalkapallossa naisten on oltava maskuliinisia tai miehekkäitä.

Uuden naisen kuvaa luotiin visuaalisilla elementeillä, jotka ovat yhteneväisiä kirjoituksissa esiintyvän symboliikan kanssa. Tämän vuoksi käytän kuvia saadakseni laajemman ja syvällisemmän analyysin jalkapalloileviin uusiin naisiin. Historioitsija Peter Burken mukaan historiantutkijat käyttävät kuvia erityisesti silloin, kun käsittelyn kohteena on yleinen mielipide tai asenne.⁷⁹ Tutkielmassani pilakuvan tulkinta auttaa pääsemään käsiksi aikansa ihmisten asenteisiin, ennakkoluuloihin sekä käsityksiin oikeanlaisena nähdystä toiminnasta.⁸⁰

⁷² Richardson & Willis 2002, 28.

⁷³ Ks. *Birmingham Mail* 17.5.1881.

⁷⁴ Marks 1990, 2.

⁷⁵ *Huddersfield Daily Examiner* 25.3.1895.

⁷⁶ *Cheshire Observer* 2.11.1895.

⁷⁷ Viittaa urheilulliseen mieheen.

⁷⁸ Lee 2007, 1473; Ks. *Western Chronicle* 29.3.1895.

⁷⁹ Burke 2004, 13.

⁸⁰ Huggins 2004, 129.

Burken mukaan kuvat antavat arvokkaita vihjeitä menneiden kulttuurien visuaalisesta voimasta, kuten esimerkiksi sosiaalisten käytänteiden representaatiosta.⁸¹ Kuvat ovat myös aikanaan vaikuttaneet aikalaisten näkemyksiin erilaisista ilmiöistä.⁸² Pystyäkseen tulkitsemaan kuvien sanomaa on minun täytynyt tutustua kulttuurisiin käytänteisiin, joita ovat esimerkiksi pilakuvien asema lehdistössä sekä uuden naisen kuvasto.⁸³

Ennen edes ensimmäisiä harjoituksia heti seuran perustamisen jälkeen loppuvuonna 1894 *The Sketch* -lehteen ilmestyi pilakuva (liite 1), jossa kuvan keskellä seisoo kädet lanteilla jalkapalloasuun eli housuihin pukeutunut naispelaaja, ja hänen ympärilleen on piirretty kuusi eri kohtausta ennakoiden tulevaa ottelua.⁸⁴ Kuvat pitävät sisällään tiedostamattomia tai sanomattomia oletuksia sekä tietoisia asenteita erilaisia ilmiöitä kohtaan, tässä tapauksessa naisten jalkapallosta.⁸⁵ Kovinkaan imartelevaa kuvaa, jalkapallomielessä ainakaan, piirustus ei anna. Pelaajat ovat piirretty viehättäviksi, nuoriksi keimaileviksi kapeavyötäröisiksi naisiksi, jotka pelin aikana repivät toisiaan hiuksista ja jaloista tai hyökkäävät joukolla tuomarin kimppuun. Näiden ulkoisesti viehättävien piirteiden korostaminen näkyy myös muissa uuden naisen ilmiöissä, ja esimerkiksi mieskirjailijat tuottivat tällaista kuvaa kaunokirjallisissa teoksissaan vähentääkseen uuden naisen uhkaa.⁸⁶ Pilakuvan tavoin useat uutiset peleistä nostavat esille tuomarin roolin rohkeana miehenä ja kuvailevat hänen kohtaloaan ottelun ainoana järjenääninä.⁸⁷ Näin sekä pilakuvanpiirtäjä että toimittajat korostavat uuden naisen uhkaa miehille asettamalla heidät vastakkain. Samalla he pilkkaavat jalkapalloilevia naisia, jotka tarvitsevat miestä ohjaamaan naisia jalkapallossa sekä muussa elämässä. Miehet esitetään tätä kautta kohtaloonsa tyytyvinä järjenääninä, jotka joutuvat jälleen kerran kestäväseen yhtä uuden naisen tempausta.

Useat lehdet käyttävät tiettyjä tapoja kirjoittaessaan BLFC:n halusta pelata jalkapalloa ja heidän tavoitteistaan siinä. Hyvin usea kirjoitus aloittaa seurasta kertomisen kuvaamalla sitä, miten uusi nainen on murtautunut miesten alueelle.⁸⁸ Murtautuminen-sanan käyttäminen viittaa väkisin, voimalla tehtyyn asiaan. Uudet naiset nähtiin röyhkeinä ja uhkarohkeina

⁸¹ Burke 2004, 17.

⁸² Huggins 2004, 124.

⁸³ Burke 2004, 45.

⁸⁴ The Lady Footballers; An anticipation *The Sketch* 24.10.1894.

⁸⁵ Burke 2004, 37.

⁸⁶ Willis 2002, 53–54.

⁸⁷ Ks. Female Football Enthusiasts *Pall Mall Gazette* 25.3.1895; The Lady Footballers *Gloucestershire Chronicle* 30.3.1895.

⁸⁸ Ks. *Lyttelton Times* 18.5.1895 “incursion”; *Reading Observer* 30.3.1895 “broken out”; *South Wales Daily News* 4.11.1895 “invasion”.

vaatimuksissaan sekä toimissaan pyrkiessään viemään miesten tilat.⁸⁹ He rikkoivat toiminnallaan sukupuoliin yhdistettyjä rajoja räikeästi, ja koska miehet kokivat sen tunkeutumisena heidän alueelleen, korostivat he sitä siihen viittaavilla sanavalinnoilla. Naiset eivät olleet tervetulleita jalkapalloon tai laajemmin muillekaan miesten alueille.

”Arriving” -otsikoitu pienoiskuva pilakuvassa (liite 1) kuvaa pelaajia saapumassa kentälle. Kuvan etualalla itsevarmasti ja tilan haltuun ottaen astelee ensimmäinen pelaaja jalkapallo jaloissaan kädet levitettynä valmiina vastaanottamaan jalkapallon, yleisön ja miesten tilat. Hän on pukeutunut miesten liiviin ja kravattiin sekä kädessä hän heiluttaa miesten kävelykeppiä, mutta samalla hänellä on yllään pitkä hame ja ajanmuodille tyypillinen puhvihihainen takki. Tämä saapuminen kentälle edustaa myös teksteissä näkyvää näkemystä siitä, miten uudet naiset saapuvat viemään miesten yksityisomaisuutenaan pitämät alueet, kuten jalkapallon.⁹⁰ Miesten monopoliasema jalkapallossa tietenkin tiedostettiin ja sen takia naisia kutsuttiin rohkeiksi tai röyhkeiksi heidän murtautuessaan sen piiriin. Usein rohkeuteen viitataan sanalla ”bold”, joka pitää sisällään vahvan vivahteen röyhkeyteen tai häpeilemättömään piirteeseen. Pelaajien kuvaaminen rohkeina on kuitenkin usein sarkastiseen tai pilkalliseen sävyyn kirjoitettua, eikä piirrettä tuoda esiin kehuna. Erään lehden mukaan uuden naisen tunkeutuminen urheilumaailmaan on heille ominaista rohkeutta tai röyhkeyttä (boldness).⁹¹ Samassa lehdessä viitataan myös laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, jossa kirjoittajan mukaan uusi nainen vie kaikki miesten vanhat monopolit yhteiskunnassa. Tämä pilkallinen tapa kuvata miesten alueiden valtaamista oli yleistä muissakin urheilulajeissa, joihin naiset osallistuivat.⁹²

Karikatyyrit uudesta naisesta liittyvät hahmoon usein tietynlaisen pahamaineisuuden sekä julkisuushakuisuuden piirteen. Kuvasarja (liite 1) päättyy siihen, kun pelaajat on kuviteltu lukemaan lehtikirjoituksia omasta pelistään pukeuduttuaan taas muodinmukaisiin mekkoihin. Piirtäjä on osannut ennustaa lehdistösuosion, mutta piirros antaa kuvan siitä, että naiset olisivat jalkapallon pelaamiseen ryhtyneet vain lehdistöhuomion vuoksi. Tämä piirre tulee esille myös kirjoitetuissa uutista naista kuvaavissa uutisissa. Eräs kirjoittaja toteaa, miten uusi nainen jatkaa edelleen pyrkimyksiään urheilumaailman valokeilaan.⁹³ Tähän julkisuushakuisuuteen, johon lehdistö naiset liittävät, viittaa myös se, että ottelua ei nähty

⁸⁹ Marks 1990, 2.

⁹⁰ Ks. *Gravesend & Northfleet Standard* 12.1.1895.

⁹¹ *Gravesend Reporter, North Kent and South Essex Advertiser* 26.1.1895.

⁹² Marks 1990, 174.

⁹³ *Gravesend Reporter, North Kent and South Essex Advertiser* 26.1.1895.

jalkapallopelinä vaan näytöksenä. Lähes kaikki aineistoni kirjoittajat puhuvat pelistä nimellä ”exhibition”.⁹⁴ Patricia Marksinkin mukaan tämänkaltaisen uuden naisen satirisoinnin kautta lehdistö osallistui kuitenkin popularisoimaan uuden naisen tavoitteita.⁹⁵

Osa kirjoittajista yhdistää jalkapalloilevat naiset osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua uudesta naisesta. Esimerkiksi *Armagh Standard* -lehden kirjoittaja kuvaa, miten tähän mennessä omaperäisin sekä uhkarohkein uuden naisen tyyppi⁹⁶ ovat naisjalkapalloilijat. Kirjoittaja vertaa BLFC:a jo ennestään Isossa-Britanniassa tunnettuihin naiskrikitin pelaajiin.⁹⁷ Tämä vahvistaa sitä, miten uusi nainen ei ollut yksi ja sama hahmo, vaan se ilmeni useissa eri muodoissa ja konteksteissa. Yhteisenä tekijänä uudelle naiselle on kuitenkin yhteiskunnan rajojen rikkominen ja sen myötä osakseen saama paheksunta.

Ajoittain lehdistön tapa puhua uusista jalkapalloilevista naisista ei tunnu vain pilkallisilta karikatyyriltä, vaan lehdet kirjoittavat kuin pitäisivät BLFC:n naisia karikatyyrin aitona ilmentymänä.⁹⁸ Tyypillistä lehdistölle oli verrata uuden naisen karikatyyriä miehiin joko korostamalla miesten asemaa tuomareina tai liittämällä pelaajiin maskuliinisia piirteitä. Vaikka suurin osa lehdistöstä pilkkasi jalkapalloilevia uusia naisia, heijastui taustalla häilyviä huolia muutoksesta kohti jotain uutta, josta ei mahdollisesti enää olisi paluuta takaisin.

3.2 Se oikea uusi nainen

Edellisessä aluvussa kuvasin sitä, millaisen uuden naisen kuvan lehdistö loi BLFC:n pelaajista. Tässä tutkin Honeyballin valokuvaa sekä naisten haastatteluja ja tarkastelen niitä uuden naisen elementtien kautta erityisesti muutosta haluavina naisina. 1880- ja 1890-luvuilla vaatimukset ja haasteet sosiaaliselle muutokselle kukoistivat, ja jo aikalaiset kutsuivat ilmiötä naisten emansipaatioksi eli vapautumiseksi, jonka myötävaikutuksessa uusi nainen kehittyi. Uuteen naiseuteen kuuluivat vaatimukset laillisesta, poliittisesta ja koulutuksellisesta muutoksesta sekä vapautuminen epäaktiivisesta viktoriaanisesta leidistä. Naiset vaativat oikeutta liikkua, mutta myös kilpailla urheilulajeissa samalla tavoin kuin miehetkin.⁹⁹ Mitään radikaalia muutosta uudeksi naiseksi ei kuitenkaan tapahtunut, vaikka keskiluokkaisten naisten toiminta-alue laajenikin esimerkiksi urheilun osalta. Uusi nainen kohtasi

⁹⁴ Ks. *Western Chronicle* 29.3.1895.

⁹⁵ Marks 1990, 2.

⁹⁶ Englanniksi ”specimen”.

⁹⁷ The Lady Footballers in Belfast. Enthusiastic Reception, *Armagh Standard* 21.6.1895.

⁹⁸ Ks. T.R.F, The Ladies’ Football Match *Paisley & Renfrewshire Gazette* 4.5.1895.

⁹⁹ Anderson 2010, 113–114.

ennakkoluuloja, vastustusta ja takaiskuja, sekä he suhtautuivat itsekin ristiriitaisesti uuteen rooliinsa.¹⁰⁰ Nämä ristiriitaiset piirteet kuvaavat myös BLFC:a koskevaa lehdistökirjoittelua sekä seuran sisäistä ilmapiiriä.

Helmikuun alussa vuonna 1895 valokuvastudiossa otettu mustavalkokuva Nettie Honeyballista (liite 2) julkaistiin *The Sketch* -lehdessä samoin kuin aiemmin julkaistu pilakuva ennakoidusta naisten ottelusta (liite 1).¹⁰¹ Koko sivun kattavassa kuvassa Honeyball poseeraa ulkotilaa muistuttavassa lavasteessa, jossa hän nojaa rennosti kivistä muuria vasten. Hän on ristinyt nilkkansa ja vasen käsi on asetettu vyötärölle. Asento kieli rentoutta ja itsevarmuutta. Honeyball katsoo kameraa kohti pienesti hymyillen. Päällä hänellä on löysät polvihousut ja kauluspaita, jossa on pienet rypytykset olkapäillä, säärissä säärisuojat sekä jaloissa nahkaiset korottomat jalkapallosaapikkaat. Vyötäröä asussa ei ole kiristetty korsetilla vaan asu näyttää urheilua varten suunnitellulta.

Honeyballin valokuvan (liite 2) ja pilakuvan (liite 1) tarkastelu sekä vertailu on hedelmällistä, sillä näin saadaan nostettua esiin motiivit ja asenteet sekä lehdistön että itse naisten näkökulmista. Koska valokuva edustaa Honeyballin haluamaa lehdistöimagoa itsestään ja seurastaan, sitä tarkastelemalla pystyn erittelemään niitä viestejä, joita hän halusi välittää laajemmalle yleisölle. Kuva toimi aikanaan myös markkinointivälineenä, joka herätti varmasti keskustelua sekä huomioita, ja lehdistöön ilmestyikin myös muita valokuvia seurasta ja sen pelaajista. Jos pilakuvan pelaajat ovat luotu poseeraamaan ja keimailemaan, on Honeyballin valokuvassa mukana totisuutta. Hän ei tullut leikkimään vaan osoittamaan maailmalle, että naiset voivat pelata jalkapalloa.

Pilakuvanpiirtäjä (liite 1) on sisällyttänyt kuvaansa niitä uuden naisen symboleita, joita lehdistö viljeli niin kuva- kuin tekstimuodossa. Pienoiskuvassa ”Arriving” taustalla oleva pelaaja on piirretty polvihousuihin, ja suussa hänellä sauhuaa tupakka uuden naisen karikatyyriä mukaillen. Tämän lisäksi puoliaikaa kuvaavassa pienoiskuvassa ”Half time” naiset ovat kuvattu osana karikatyyriä turhamaisesti peilailemassa itseään, kampaamassa toistensa hiuksia tai poseeraten pitkät hiukset liehuen tuulessa. Maalivahti taas on pienoiskuvan ”The Goodlooking Goal-keeper” mukaan ennustettu hyvännäköiseksi, jota silinterihattuihin sonnustautuneet herrasmiehet katselevat maalin takaa. Englannin kielen professori Lyn Pykettin mukaan uuteen naiseen liitettiin ajoittain tämänkaltaisia

¹⁰⁰ Hargreaves 1994, 42.

¹⁰¹ *The Sketch* 6.2.1895.

yliseksualisoituja piirteitä.¹⁰² Honeyballin valokuva (liite 2) taas kertoo meille siitä, mitä hän sekä seura edustavat. Hänellä ei ole kuvassa rekvisiittaa muuta kuin päällä oleva jalkapalloasu, se riittää välittämään viestin. Marksien mukaan muutos pukeutumisessa oli merkki uudesta tavasta naisille nähdä itsensä, minkä myös kaikki ympärillä huomasivat. Tämä muutos pukeutumisessa nähtiin uhkana ajan naisihanteelle sekä miesten asemalle, mutta naisille se toimi heidän aatteidensa edustajana.¹⁰³ Tämän vuoksi vain jalkapalloasu riittää välittämään Honeyballin viestin muutoksesta naisten toiminnassa ja pukeutumisessa sekä jalkapallosta. Honeyball tiedostaa myös sen, että hame on tapa pitää naiset miesten hallinnan alla, joka on varmasti yksi syy siihen, miksi hän on halunnut valokuvauttaa itsensä jalkapalloasussa.¹⁰⁴ Honeyball haluaa tulla kuvatuksi sellaisenaan naisena, joka pelaa jalkapalloa ja pukeutuu sen mukaisesti. Onko hän kuitenkaan omasta mielestään uusi nainen?

Sivua ennen Honeyballin valokuvaa on hänen antamansa haastattelu, jonka alussa toimittaja liittää jalkapalloilijat osaksi uutta naista, joka hänen mukaansa on todiste ajan kehityksestä. Tämän pohjalta lukija kääntäessään seuraavalle sivulle näkee tämän uuden naisen valokuvan koko komeudessaan (liite 2). Toimittaja kuvaa Honeyballia mietteliään näköiseksi ja vahvaluonteiseksi. Nämä piirteet häivyttävät toimittajan mielestä pelon siitä, että BLFC olisi parodia. Tähän kommenttiin Honeyball vastaa, että perusti seuran todistaakseen, etteivät naiset ole miesten ajattelemia ”ornamental and useless” -olentoja.¹⁰⁵ Viimeistään seuraava lause kytkee Honeyballin osaksi muutosta haluavia naisia:

I must confess, my convictions on all matters, where the sexes are so widely divided, are all on the side of emancipation, and I look forward when ladies may sit on Parliament and have a voice in the direction of affairs, especially those which concern the most.¹⁰⁶

Tämä lainaus yhdistettynä hänen valokuvaansa maalaavat hänestä kuvaa muutosta haluavana naisena, joka on tosissaan aatteensa suhteen. Uudeksi naiseksi Honeyball eikä kukaan muukaan pelaaja haastatteluissa itseään identifioi mahdollisesti sen lehdistössä käytetyn karikatyyrisen luonteen vuoksi. Haastattelun ja valokuvan välittämien ajatusten pohjalta on kuitenkin helppo nähdä, miksi lehdistö viipyilemättä on kytkenyt BLFC:n pelaajat uusiksi naisiksi.

¹⁰² Pykett 2002, xii.

¹⁰³ Marks 1990, 147–148.

¹⁰⁴ A chat with miss Honeyball *Maidenhead Advertiser* 17.4.1895.

¹⁰⁵ Feminine Footballers *The Sketch* 6.2.1895.

¹⁰⁶ Feminine Footballers *The Sketch* 6.2.1895.

Jos lehdistökriitikot valittivat sitä, ettei jalkapallo sovi naisille, oli Honeyball tästä täysin eri mieltä. Eräs haastattelija kysyy yhden pelin jälkeen, väittääkö Honeyball tosiaan naisilla olevan oikeus vaatia miesten peleihin osallistumista. Honeyball vastaa tähän tiukasti asian olevan juuri näin. Hänen oma taustansa jalkapallon sekä muiden urheilulajien parissa oli syynä, miksi hän halusi perustaa BLFC:n.¹⁰⁷ Jos naiset voivat pelata tennistä ja krikettiä, mikseivät he voisi pelata myös jalkapalloa. Tennis ja kriketti nähtiin julkisessa keskustelussa naisille soveliaampina lajeina erityisesti, koska niitä pelatessaan naiset pukeutuivat kuin leidit ja ne olivat rasiustasoltaan kevyempiä.¹⁰⁸

BLFC:n ensimmäisen pelin voittajajoukkueen pelaajille luvattiin kirjoitusten mukaan Florence Dixien kirja *Gloriana* (1890). Teos sisältää Dixien ajatuksia naisten tulevaisuuden urheilusta ja emansipaatiosta kuvaten niitä utopistisen tulevaisuusnäkökuvan kautta, jossa naiset johtavat maailmaa pukeutuen samalla miesten vaatteisiin.¹⁰⁹ Honeyballin mukaan tämä teos tulee miellyttämään kaikkia pelaajia, mikä viittaa siihen, että kaikki pelaajat jakaisivat mielipiteensä naisten emansipaatiosta Dixien ja Honeyballin kanssa.¹¹⁰ Kuitenkin vuoden 1895 joulukuussa yksi seuran kapteeneista, neiti Hudson, antaa mielenkiintoisen haastattelun *Mid Sussex Times* -lehdelle, jossa hän kertoo jalkapallon hyödyistä muun muassa naisten terveydelle.¹¹¹ Hän avaa haastattelussa hieman sitä, miten pelaajilla oli mahdollisesti erilaiset mielipiteet naisten emansipaatiosta joukkueen sisällä. Hudson kertoo, miten joukkueen presidentti Dixie vaati asuiksi jalkapalloasuja. Hudson kommentoi asiaa itse näin: ”In that view, I need scarcely say, we quite agreed.”¹¹² Koska Dixie oli tunnettu vahvoista mielipiteistään naisten emansipaatiosta,¹¹³ voidaan olettaa, etteivät kaikki naiset seuran sisällä jakaneet näitä vahvoja mielipiteitä aiheesta. Hudson kuitenkin painotti haastattelussa sitä, kuinka hyvä laji jalkapallo on, joten on ymmärrettävää, että asuista he ovat samaa mieltä. Honeyballin kommentti koskien *Glorianan* suosiota pelaajien keskuudessa voi siis olla hänen oman mielipiteensä ulostuontia sekä pyrkimystä liittää seura naisasioiden ajajaksi. Myös Lee on pohtinut lyhyesti *Glorianan* merkitystä ja liittänyt sen kirjan markkinointiin sekä toteaa sen mahdollisesti symboloivan naisten emansipaatiota.¹¹⁴ On kuitenkin ajoittain hankala

¹⁰⁷ A chat with miss Honeyball *Maidenhead Advertiser* 17.4.1895.

¹⁰⁸ Lee 2007, 1371.

¹⁰⁹ Lee 2007, 1482.

¹¹⁰ Feminine Footballers *The Sketch* 6.2.1895.

¹¹¹ A Famous Football Player *Mid Sussex Times* 31.12.1895.

¹¹² A Famous Football Player *Mid Sussex Times* 31.12.1895.

¹¹³ Lee 2007, 1480.

¹¹⁴ Lee 2007, 1426.

erottaa naisten toiveita urheilun vapautumiselle ja laajemmalle naisten oikeuksien kasvattamiselle.

Pelaajilla oli myös mahdollisuus vaikuttaa asuihin, ja he saivatkin itse valita, laittaisivatko hameen polvihousujen päälle, joten kaikkia ei pukeutumisen osalta pakotettu samaan muottiin. Osa pelaajista oli saapunut ensimmäisiin harjoituksiin korot ja korsetit päällään, mutta pian todenneet ne epäkäytännöllisiksi.¹¹⁵ Osa pelaajista oli myös epäröinyt julkista esiintymistä, mutta pyörtäneet mielipiteensä siitä myöhemmin.¹¹⁶ Eriäviä mielipiteitä ja tekoja on siis havaittavissa, mutta aineiston luonteen vuoksi on hankala hahmotella niiden laajuutta. Kevään 1895 loppua kohden alkoi levitä huhuja siitä, että seuran sisällä olisi eripuraa pelaajien ja johdon välillä.¹¹⁷ Sitä liittyikö eripura tiheään pelitahtiin Ison-Britannian kiertueeseen vai pukeutumiseen ei tiedetä, mutta on mahdollista, että erimielisyydet ovat syntyneet eri näkemyksistä laajemmasta naiseen liittyvästä yhteiskuntakeskustelusta. Halu pelata ja palata kentille, ilkeästä lehdistökeskustelusta huolimatta, viittaa siihen, että naiset todella halusivat pelata jalkapalloa ja haastaa yhteiskunnan tapoja ainakin urheilun osalta.

¹¹⁵ The Ladies Football Match *Westminster Gazette* 23.3.1895.

¹¹⁶ A chat with miss Honeyball *Maidenhead Advertiser* 17.4.1895.

¹¹⁷ *Morning Leader* 19.4.1895.

4 Jalkapallo ja naiseuden ihanteet Fin de Siècle -ajassa

4.1 Jalkapalloileva uusi nainen uhkana status quoille

Edellisessä luvussa käsittelin sitä, miten lehdistö loi pelaajista kuvaa uusina naisina sekä sitä, miten pelaajat itse merkityksellistivät toimintaansa. Tässä sekä seuraavassa alaluvussa avaamini sitä, miksi niin ajateltiin ja kirjoitettiin hahmottelemalla laajempaa 1890-luvun yhteiskunnallista keskustelua. Fin de Siècle -ajan uusi nainen -keskusteluun liittyvät kysymykset moraalista, sukupuolirajoista sekä tulevaisuudesta, joihin sisältyvät työni kannalta oleelliset käsitykset naisten urheilusta ja pukeutumisesta 1800-luvun lopulla.

Koko kuningatar Viktorian valtakauden 1830-luvun lopulta alkaen moraalit ja säädyllisyys toimivat yhteiskunnan kulmakivinä. Keskiluokka nähtiin yhtenä voimakkaimpana puolustajana perinteikkyydelle ja säädyllisyydelle.¹¹⁸ Jokaisen tuli käyttäytyä yhteiskunnallisen asemansa mukaisesti huomioiden samalla sukupuolimoraalin käytänteet. Muutokset, kuten teollistuminen ja kaupungistuminen lieveilmiöineen vaikeuttivat tätä perinteisen järjestyksen noudattamista.¹¹⁹ Yhteiskuntaa painostivat 1880–1890-luvuilla myös muutosvaatimukset naisten mahdollisuuksien kasvattamisessa koulutuksen, työnteon ja urheilun suhteen.¹²⁰

1890-luvulla uusi ja vanha maailma törmäsivät Isossa-Britanniassa. Fin de Siècle oli jo aikalaisten käyttämä käsite kuvaamaan vuosisadan lopun kulttuurista ilmapiiriä. Termistä tuli yleinen ilmaus kaikelle sille, mikä aikalaisten mielestä hylkäsi viktoriaanisen kulttuurin moraalikoodit ja tavoitteli uusia sosiaalisia mahdollisuuksia.¹²¹ Perinteiset käsitykset sukupuolirooleista ja niitä ohjaavista moraalisäännöksistä törmäsivät siis muutosta haluavien voimien kanssa. Tämän yhteentörmäyksen vuoksi keskiluokassa alkoi kyteä pelko yhteiskunnan status quo -tilan murtumisesta, jonka myötä naiset tunkeutuisivat miesten maailmaan ja hylkäisivät vanhan paikkansa kotona sekä samalla murentaisivat pohjan koko totutulta yhteiskuntarakenteelta.¹²² Jalkapalloilevat naiset olivat merkittävä enne tästä pelätystä muutoksesta, joten heidän vastustamisensa pilkkaamalla ja paheksunnalla tavoitteli seuran loppua sekä viestitti siitä, ettei vanha järjestys luopuisi asemastaan taistelematta.

¹¹⁸ Huggins & Mangan 2004, x.

¹¹⁹ Salmi 2002, 156.

¹²⁰ Lee 2007, 1373.

¹²¹ Saler 2015, 1.

¹²² Marks 1990, 147; Jungnickel 2018, 34.

Vaikka ylläluonnehditun mukainen vastakkainasettelu oli nähtävillä erityisesti lehdistökeskustelussa, ei tilanne kuitenkaan ollut aivan niin mustavalkoinen keskiluokankaan sisällä. Vapaa-ajalla, mutta erityisesti urheilumaailmassa nämä perinteiset arvot eivät yksinään määrittäneet toimintaa vaan viktoriaanisessa urheilumaailmassa rinnakkain elivät ”säädyttömämpi” ja ”säädyllinen” urheilu, ja tämä kaksijakoisuus oli oleellinen osa aikansa keskustelua säädyllisyydestä.¹²³ Tästä epäsovinnaisesta urheilusta BLFC on yksi esimerkki, kun se toiminnallaan sekä pukeutumisellaan toimi kaikkia perinteikkäitä arvoja vastaan, kuten kolmannessa luvussa analysoin. Marks avaa teoksessaan, miten tämänkaltaiset sukupuolirajojen katveessa toimivat naiset esimerkiksi tupakoimalla tai väkivaltaisten urheilulajien muodossa olivat joillekin aikalaisille jopa merkki sivilisaation tuhosta.¹²⁴ Vaikka kaikki aikalaiset eivät suhtautuneet BLFC:ä vastaan yhtä voimakkaasti, monille jo pelkkä perinteisten rakenteiden haastaminen riitti herättämään kielteisiä reaktioita.

1850-luvulla yhdysvaltalainen Amelia Bloomer esitteli Isossa-Britanniassa naisten housut, jotka näkyivät hameen alta tarjoten volyyymia hameelle useiden epäkäytännöllisten alushamekerrosten sijaan. Nämä alushousut kohtasivat suurta vastustusta, mutta Leen mukaan ne kylvivät siemenen ajatukselle naisten housuista – ajatus, joka nousi uudelleen esiin 1890-luvulla. Housut nähtiin miehekkäinä, kun taas mekot nähtiin naisellisina luoden korsetin avulla muodinmukaisen kapean vyötärön. Koska korsetit kuuluivat naisten asuihin jokaisella elämän osa-alueella, myös urheilussa naisten oletettiin pukeutuvan niihin hulmuavien helmojen kera. Leen mukaan 1890-luvulla tämä aiheutti erityisen ristiriidan naisten urheilussa, joka kasvoi ilmiönä, mutta rajoittui pukeutumissääntöjen vuoksi.¹²⁵ Vaikuttaminen naisten pukeutumiseen rajoittamalla sitä oli yksi sosiaalisen kontrollin muoto, jonka tarkoituksena oli estää heidän liikkumistaan ja vapauttaan, joiden salliminen voisi pahimmassa tapauksessa haastaa vallitsevaa sosiaalista järjestystä niin luokka- kuin sukupuolirajoissa.¹²⁶ BLFC tarttui kiinni tähän asuongelmaan, ja ratkaisi sen pukeutumalla miesten jalkapalloasun mukaisesti, mikä sallisi pelin pelaamisen kunnolla, vaikka se aiheuttaisi samalla yleisössä vastustusta. Urheilu kaikissa sen muodoissa oli vahva todiste siitä, että naisten kehot olivat heidän omassa kontrollissaan.¹²⁷ Pukureformi oli merkki

¹²³ Huggins & Mangan 2004, xi–xiii.

¹²⁴ Marks 1990, 8.

¹²⁵ Lee 2007, 1421–1422.

¹²⁶ Lee 2007, 1497.

¹²⁷ Marks 1990, 202.

muutoksesta ja naisten vapaammat vaatteet olivat urheilun mahdollistajia. Näin muoti sekä urheilu kulkivat käsikädessä vaikuttaen yleisön mielipiteisiin naisille sopivista urheilulajeista.

Jaottelu julkisen ja yksityisen tilan välillä on ollut viktoriaanisen ajan luonnehdintojen sekä feministisen historiantutkimuksen keskiössä jo pitkään.¹²⁸ Tässä jaottelussa yksityinen tila eli koti nähdään naisten alueena, kun julkinen maailma taas on miesten hallinnoimaa. Tämän pohjalta on helppo nähdä, miksi lehdistö suhtautui niin voimakkaasti BLFC:a kohtaan. He ylittivät rajan, jota ei olisi tullut ylittää. Vaikka jako todellisuudessa ei aina näin toteutunut kaikilla yhteiskunnan tasoilla, se toimi kuitenkin pohjana ajatukselle kunnioitettavista leideistä, jotka hallinoivat kotiaan miestensä tuodessa leivän pöytään.¹²⁹ Jalkapallo, kuten jo todettu, oli miesten aluetta sekä samalla julkista tilaa, ja näihin keskiluokkaisilla naisilla ei ollut asiaa. Tämän vuoksi on mahdollista, että lehdistössä useat painottivat juuri julkisuuden olevan ongelma eikä niinkään jalkapallon pelaaminen. Eräs kirjoittaja toteaa, että naiset saavat miesten kunnioituksen, kun he pysyttäytyvät ja rajoittavat itsensä omalle alueelleen.¹³⁰ Juuri tämä kuviteltujen tilojen rikkominen oli osa sukupuoliroolien muutokseen liittyvää pelkoa.

Mielenkiintoista on, että osa aikalaisista käytti itse käsitettä *Fin de Siècle*, tunnisti siihen liittyviä ilmiöitä ja yhdisti ne aikakauden ilmapiiriin. Nimimerkillä ”Mere male” kirjoittava mies toteaa naisten jalkapallon olevan *Fin de Siècle* ajan uusi nainen -liikkeen viimeisin kehitysaste. Hän jatkaa, ettei jalkapallo kuitenkaan jäänyt vuosisadan viimeisen vuosikymmenen tapahtumaksi, sillä naiset pelasivat jalkapalloa jo 1880-luvulla. Kirjoittaja näkee muutoksen tapahtuneen omana elinaikanaan lyhyen ajanjakson sisällä, koska nyt 1890-luvulla jalkapalloa pelaa ”uusi sukupuoli” eli uusi nainen.¹³¹ Kirjoittaja siis näkee uuden naisen vuosisadan viimeisen vuosikymmenen ilmiönä, joka erottuu 1800-luvun perinteisistä naisista erityisesti käyttäytymisensä vuoksi. Tämä kuvaa 1800-luvun lopulla tapahtunutta muutosta asenteissa sekä ihmisten negatiivista suhtautumista naisten muutospyrkimyksiin.

Kuten jo on tullut esiin BLFC rikkoi aikansa normeja. Uusi nainen *Fin de Sièclen* aikana oli mahdollinen uhka sukupuoliroolien muuttumiselle, mutta samalla se oli uhka kokonaan uudenlaisen sosiaalisen järjestyksen alulle.¹³² BLFC ei käyttäytynyt luokkansa

¹²⁸ Ks. esim. Summers 1990, 124; Kurvinen & Timosaari 2016, 224.

¹²⁹ Summers 1990, 124–125.

¹³⁰ *Cheshire Observer* 2.11.1895.

¹³¹ *Paisley & Renfrewshire Gazette* 4.5.1895.

¹³² Marks 1990, 3.

sukupuolikäytänteiden mukaisesti ja kaiken lisäksi seura teki itsestään julkisen esityksen. He koko olemuksellaan rikkoivat keinotekoista ja tekopyhää yhteiskuntajärjestystä, ja lehdistön mukaan he vaaransivat toiminnallaan sen koko olemassaolon. Seura vaati liian paljon, liian nopeasti ja liian aikaisin. Vaikka naiset olisivatkin halunneet vain pelata, lehdistölle se oli merkki vallitsevan tasapainotilan uhkaamisesta, mikä uhkasi koko totuttua tapaa elää.

4.2 Tulevaisuudennäkymät naisten jalkapallossa

Niin BLFC:n pelaajat kuin lehdistökirjoitukset heijastivat naisten jalkapalloa koskevan keskustelun tulevaisuuteen. Mitä tulisi tapahtumaan lehdistökirjoittajien tai naisten mielestä yhteiskunnan tasapainon uhkaamisen seurauksena? Tulevaisuudennäkymät Fin de Siécle -ajan ilmapiirissä olivat monivivahteiset rappion pelosta aina uuden vuosisadan alun toiveikkuuteen.¹³³ Tulevaisuuden pohdinta näkyi lehdistössä monin tavoin koskien suoraan BLFC:n kohtaloa tai kytkien sen osaksi muita aikansa ilmiöitä. Myös pelaajat nostivat esiin tulevaisuuden toiveensa seurasta, mutta myös laajemmin naisten aseman muutoksesta.

Honeyballille ja Dixielle jalkapallo olisi tulevaisuudessa naisten laji, jossa myös Englannin liiga olisi mahdollinen. He korostivat erityisesti lajin liikunnallisia ja terveydellisiä hyötyjä. Honeyball toteaakin seuran olevan ”stern reality” ja painottaa sen tulleen jäädäkseen.¹³⁴ Nämä kommentit voivat osaltaan olla markkinointia, mutta tulkitsen niissä näkyvän myös aidon halun näyttää, mihin naiset pystyvät. Dixie toivookin yleisöltä vain mahdollisuutta ja hyväksyntää naisten pelaamalle jalkapalloseuralle.¹³⁵ Naiset tiedostavat fyysiset eronsa miehiin, mutta toivoivat, että ahkeralla harjoittelulla he kehittyisivät jalkapallossa. Ensimmäisen ottelun jälkeen *Bristol Times and Mirror* kertoi huhtikuussa 1895, että naiset olisivat todenneet, ettei Rooma rakennettu päivässä ja ettei heidän voinut odottaa olevan yhdessä hetkessä ammattijalkapalloilijoita.¹³⁶ Honeyball myös korostaa naisten ominaisuuksista nopeutta ja taitoa, jotka jalkapallossa pääsevät esille.¹³⁷ Naiset halusivat, että jalkapallo olisi naisten laji tulevaisuudessa, mutta myös sitä, että naisten liikunnan hyödyt ymmärrettäisiin.

BLFC rinnastettiin lehdistössä 1890-luvulla usein muihin aikansa uusiin naisten urheilumuotoihin, kuten pyöräilyyn, joka oli yksi uuden naisen tunnetuimmista

¹³³ Salmi 2002, 156–157.

¹³⁴ *The Cornish telegraph* 24.1.1895.

¹³⁵ Dixie, *Football for Women Pall Mall Gazette* 8.2.1895.

¹³⁶ *Bristol Times and Mirror* 17.4.1895.

¹³⁷ *The Cornish telegraph* 24.1.1895.

symboleista.¹³⁸ Erään kirjoittajan mukaan naiset tulisivat aina kohtaamaan sellaista vastustusta urheilumaailmassa, millaista miehet eivät kohtaisi. Hän pohtii, että naisten taistelu esimerkiksi housujen käytöstä palvelisi mahdollisesti tulevia sukupolvia.¹³⁹ Näkemykset naisten jalkapallon tulevaisuudesta vaihtelivat siis paljon lehdistön sisällä. Tähän liittyivät voimakkaina ajatukset julkisesta esiintymisestä sekä terveydestä ja pukeutumisesta, jotka ovat alusta asti hallinneet naisten jalkapalloon liittyvää diskurssia. Kuitenkin jotkut kirjoittajat pohtivat naisten jalkapallon tulevaisuutta esimerkiksi osana Englannin liigaa, jossa miehet pelasivat. Suurin osa lyhyistä viittauksista tulevaan kuitenkin toteavat, ettei Englannin liiga ole lähitulevaisuudessa naisten vietävissä.¹⁴⁰ Nämä esimerkit osoittavat, miten naisten jalkapallo herätti useassa kirjoittajassa ajatuksia tulevasta sekä sen, miten naiset pohtivat samoja asioita, mutta positiivisemmin.

Osa lehdistökirjoittajista liitti BLFC:n suoraan osaksi laajempaa yhteiskunnallista kehitystä. Eräs kirjoittaja kuvaa, miten naisten jalkapallo tulee kokemaan nopean ja luonnollisen kuoleman, jonka jälkeen hän jatkaa vielä kuvailemalla kaikkien innovaatioiden olevan kammottavia isobritannialaisille 1890-luvulla ja tulevaisuudessa. Kirjoittaja jatkaa, miten erityisesti vallankumouksellinen polvihousuisten naisten jalkapallo tullaan hylkäämään. Kirjoittaja vastusti jyrkästi naisten jalkapalloa ja katsoi tällaisen kehityksen olevan pahasta, kuten kaiken muukin ajan kehityksen ja edistyksen.¹⁴¹ Joillekin BLFC oli siis vain yksi muutoksen muoto, jota tuli vastustaa kaikin voimin.

Florence Dixie kuvaili kaunopuheisesti toivomaansa tulevaisuutta lehtikirjoituksessaan näin:

In that school of the future, which, looking ahead, I see arising on the golden hilltops of progress above mist of prejudice, football will be considered as natural a game for girls as for boys, as will also cricket, athletics, and all national games, in pursuit of which the hideous fashions which will crush women with their barbarous and unnatural rule will receive their severest checks and final dethronement.¹⁴²

Nettie Honeyball ja Florence Dixie toivat haastatteluissaan esille sen, miten he kannattavat naisten emansipaatiota ja toivovat, että tulevaisuudessa naisten julkinen tila olisi laajempi niin

¹³⁸ *Flag of Ireland* 30.5.1896.

¹³⁹ *Long Eaton Advertiser* 23.11.1895.

¹⁴⁰ *Bristol Times and Mirror* 17.4.1895.

¹⁴¹ *East & South Devon Advertiser* 26.9.1896. Koska kirjoitus on vuoden 1896 syyskuusta, ei ole täyttä varmuutta oliko joukkue juuri Honeyballin perustama BLFC, sillä muitakin naisten jalkapallojoukkueita perustettiin tuohon aikaan ja niihin viitattiin samalla nimellä.

¹⁴² Dixie, *Football for Women Pall Mall Gazette* 8.2.1895.

poliittisesti kuin urheilumahdollisuuksissa.¹⁴³ He halusivat edistää omalta osaltaan näitä tavoitteita ainakin urheilun ja pukeutumisen osalta, ja tehdessään sen julkisesti monen muun naisen kanssa he liittivät itsensä aktiiviseksi osaksi näitä muutosta haluavia naisia. Dixien inho naisten asuja kohtaan ja toive pukeutumisen muutoksesta näkyvät yllä olevassa lainauksessa. Lee nostaa esille, miten seuran rohkeat, ja joillekin ehkä röyhkeät vaatimukset koituivat seuran kohtaloksi yleisön suuren vastustuksen vuoksi.¹⁴⁴ Naiset tunnistivat kuitenkin aikansa ilmapiriin ja tiesivät, että he tulisivat kohtaamaan jalkapallossa ja muissa naisten oikeuksien edistämisessä vastustusta.

Tulevaisuuden ajattelu ja pelko sen mahdollisesta muodosta näkyi niin naisten kuin lehdistön tavoissa kirjoittaa. Osa näki naisten jalkapallon hetkellisenä intona, mikä palaisi loppuun itsestään, mutta joillekin se oli merkki epätoivotusta muutoksesta. BLFC:lle joukkue oli mahdollisuus puhua naisten aseman muutoksesta niin urheilussa kuin laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Honeyball sekä Dixie esittivät toiveensa tulevaisuudesta, jossa naiset saisivat pelata jalkapalloa vapaasti ilman ennakkoluuloja.

¹⁴³ Dixie, Football for Women *Pall Mall Gazette* 8.2.1895; *The Maidenhead Advertiser* 17.4.1895.

¹⁴⁴ Lee 2007, 1482.

5 Yhteenveto

Kandidaatintutkielmassani analysoin 1890-luvulla käytyä lehdistökeskustelua ensimmäisestä järjestäytyneestä isobritannialaisesta naisten jalkapalloseurasta British Ladies' Football Clubista, ja tarkastelin, kuinka se ja sen pelaajat liitettiin osaksi uusi nainen -keskustelua. Aineistoni koostui laajasta otannasta lehdistökirjoituksia, haastatteluja ja kuvia. Näiden kautta nostin esiin niitä uuden naisen piirteitä, joihin pelaajat liitettiin, ja kytkin BLFC:n sekä naisten jalkapallon osaksi uuden naisen tutkimusta. Lehdistön suhtautuminen BLFC:iin oli hyvin samankaltaista kuin muihinkin uuden naisen ilmiöihin 1890-luvulla. Pelaajat liitettiin muissa uutta naista koskevissa tutkimuksissa esiin nousseisiin piirteisiin, kuten maskuliinisuuteen. Heistä piirrettiin pilakuvia ja kirjoitettiin pilkalliseen sekä vähättelevään sävyyn.

Uusi nainen oli monitahoinen hahmo, joka sai kirjoittajasta riippuen eri ilmenemismuotoja. Jo BLFC:a koskevassa uutisoinnissa pelaajista maalattiin kuvaa uusina naisina monista eri näkökulmista. Lehdistö näki BLFC:n osana röyhkeitä uusia naisia, jotka keksivät uusia tapoja tunkeutua miehiseksi mielletyille alueille. Tämän vuoksi heitä pidettiin uhkaavina. Pelaajia kuvattiin myös turhamaisina ja sensaationhakuisina yrityksissään saada rahaa jalkapallon pelaamisella. Tarkastelemalla pelaajien haastatteluja nostin esiin erityisesti Nettie Honeyballin ja Florence Dixien tavoitteet muuttaa naisten asemaa urheilussa sekä laajemmin yhteiskunnassa. Kuvien tarkastelu tarjosi kiinnostavan näkökulman siihen, miten BLFC esitettiin lehdistössä verrattuna siihen, miten Nettie Honeyball itse halusi tulla nähdyksi. Honeyball halusi edistää naisten jalkapalloa sekä urheilua ja samalla laajentaa naisten mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Dixie painotti haastatteluissaan vaatimustaan naisten pukureformille.

Tarkastelin uusi nainen -käsitettä osana 1800-luvun lopun laajempaa yhteiskunnallista keskustelua Fin de Siécle -näkökulmasta. Tavoitteenani oli kytkeä BLFC aikansa yhteiskunnalliseen kontekstiin, johon sitä aiemmissa tutkimuksissa ei juurikaan olla liitetty. Pyrin nostamaan esiin BLFC:n pelaajien omia ääniä ja analysoimaan heidän näkemyksiään omasta roolistaan sekä tavoitteistaan. Fin de Siécle -näkökulma mahdollisti sen, että sain korostettua ajalle tyypillistä jännitteistä ilmapiiriä ja taustoittaa sitä, miksi seura vastustettiin. Naisten jalkapallon pelaamista vastustettiin paitsi itse lajin myös erityisesti myöhäisviktorianisten yhteiskunnallisten normien, nais- ja sukupuoli-ihanteiden, lääketieteellisten käsitysten sekä perhekeskeisen ajattelun vuoksi. Jalkapallo naisten pelaamana edusti uusia poliittisia ja sosiaalisia muutoksia, joita yleisö ei ottanut vastaan

mielellään. Honeyball ja Dixie näkivät tulevaisuuden naisten jalkapallossa lehdistöä valoisammin, ja uskoivat sen vielä yleistyvän tulevaisuudessa.

Useat tutkijat ovat nähneet BLFC:n lyhyenä ja epäonnistuneena yrityksenä. Tutkimuksessani pyrin tuomaan erilaista näkökulmaa, jossa BLFC:n toiminta näyttäytyisi rohkeana yrityksenä laajentaa naisten maailmaa. Vaikka naisten tietä jalkapallossa on pyritty estämään 1800-luvulta saakka ja läpi 1900-luvun, naiset ovat uskaltaneet pelata jalkapalloa huolimatta julkisesta keskustelusta. Tämä keskustelu on pyrkinyt liittämään heidät sensaationhakuisiksi ja röyhkeiksi uusiksi naisiksi, jotka ovat poistuneet naisten perinteiseltä alueelta.

Kiinnostavan jatkotutkimusmahdollisuuden British Ladies' Football Club tarjoaa esimerkiksi kuvallisen materiaalin suhteen, jota lehdistössä on kohtalainen määrä. Kuva-analyysiä syventämällä pystyttäisiin pureutumaan vielä tarkemmin esimerkiksi seuran markkinointiin. Naisten jalkapallo herätti ja herättää yhä vahvoja tunteita, mikä tekee sen tutkimuksesta ajankohtaista myös tänä päivänä ja tulevaisuudessa. Vaatimukset tasa-arvoisemmasta toiminnasta jalkapallossa herättävät edelleen vastustusta ja saavat osakseen mediassa uuden naisen karikatyyrin kaltaista pilkkaa ja väheksyntää. Toivottavasti kuitenkin Honeyballin ja Dixien ajasta on edetty, vaikka parannettavaakin vielä on.

Lähteet

Sanomalehdet

British Newspaper Archive (BNA) [haettu 22.1.2025-25.4.2025]

Armagh Standard 21.6.1895

Barnet Press 24.7.1897

Biggleswade Chronicle 8.5.1903

Birmingham Mail 17.5.1881

Bristol Mercury 26.3.1895

Bristol Times and Mirror 17.4.1895

Cheshire Observer 2.11.1895

Dundee Advertiser 25.5.1895

East & South Devon Advertiser 26.9.1896

Evening News (London) 10.11.1894

Flag of Ireland 30.5.1896

Gloucestershire Chronicle 30.3.1895

Globe 25.3.1895

Grantham Journal 30.3.1895

Gravesend Reporter, North Kent and South Essex Advertiser 26.1.1895

Gravesend & Northfleet Standard 12.1.1895

Hartlepool Northern Daily Mail 23.5.1895 & 25.3.1895

Holloway Press 21.12.1894

Horncastle News 4.5.1895

Huddersfield Daily Examiner 25.3.1895.

Illustrated Sporting and Dramatic News 30.3.1895

Leicester Daily Post 27.3.1895

Long Eaton Advertiser 23.11.1895

Lyttelton Times 18.5.1895

Maidenhead Advertiser 17.4.1894

Mid Sussex Times 31.12.1895

Middlesex & Surrey Express 23.3.1895

Morning Leader 19.4.1895

Morning Post 25.3.1895

Paisley & Renfrewshire Gazette 4.5.1895

Pall Mall Gazette 8.2.1895 & 25.3.1895

Reading Observer 30.3.1895

Reading Standard 29.3.1895
Salisbury and Winchester Journal 30.3.1895
South Wales Daily News 4.11.1895
Southampton Observer and Hampshire News 6.4.1895
Stalybridge Reporter 30.3.1895
The Cornish telegraph 24.1.1895
The Graphic 30.3.1895
The Sketch 24.10.1894, 6.2.1895 & 9.10.1895
Weekly Irish Times 23.2.1895
Western Chronicle 29.3.1895
Westminster Gazette 25.3.1895 & 23.3.1895
York Herald 25.3.1895

Kansalliskirjaston digiarkisto [haettu 4.2.2025]
Nya Pressen 8.2.1895

Tutkimuskirjallisuus

Anderson, Nancy Fix: *The sporting Life: Victorian Sports and Games*. Praeger, California 2010.

Brake, Laurel & Codell, Julie: Introduction: Encountering the Press. *Encounters in the Victorian Press. Editors, Authors, Readers*. Toim. Laurel Brake ja Julie F. Codell. Palgrave Macmillan, New York 2005, 1–7.

Burke, Peter: *Eyewitnessing: The Uses of Images as Historical Evidence*. Reaktion Books, London 2014.

Hager, Lisa: The Victorian New Woman. *History of Feminism*. Routledge, London 2016, 1–5.

Hargreaves, Jennifer: *Sporting Females: Critical Issues in the History and Sociology of Women's Sport*. Routledge, London 1994.

Heffernan, Conor: ‘A strong woman’s troubles’: Victorina and the strong woman in Victorian Britain. *Women’s history review* (30) 3/2021, 354–374.

Huggins, Mike: Cartoons and comic periodicals, 1841–1901: a satirical sociology of Victorian sporting life. *Disreputable Pleasures – Less virtuous Victorians at play*. Toim. Mike Huggins ja J.A. Mangan. Frank Cass, Abingdon 2004, 124–150.

Huggins, Mike & J.A. Mangan: Prologue: All mere complexities. *Disreputable Pleasures – Less virtuous Victorians at play*. Toim. Mike Huggins ja J.A. Mangan. Frank Cass, Abingdon, 2004, ix–xx.

- Jungnickel, Kat: *Bikes and Bloomers. Victorian Women Inventors and Their Extraordinary Cycle Wear*. Goldsmiths Press, London 2018.
- Kurvinen, Heidi & Timosaari, Niina: Feministitutkijat historiatieteen haastajina. *Historian teoria: Lingvivistisestä käänteestä mahdolliseen historiaan*. Toim. Kari väyrynen ja Jarmo Pulkkinen. Vastapaino, Tampere 2016, 209–236.
- Lee, James: The Lady Footballers: Struggling to Play in Victorian Britain. *The International Journal of the History of Sport* (24) 11/2007, 1370–1499.
- Lee, James: The Lady Footballers and the British Press, 1895. *Critical Survey Volume* (24) 1/2012, 88–101.
- Macbeth, Jessica: Women's Football in Scotland: An Historical Overview. *Women, Football and Europe. Histories, Equity and Experiences*. Toim. Jonathan Magee, Jayne Caudwell, Katie Liston ja Sheila Scraton. Meyer & Meyer Sport, Oxford 2007, 3–26.
- Marks, Patricia: *Bicycles, Bangs and Bloomers: The New Woman in the Popular Press*. University Press of Kentucky, Kentucky 1990.
- Pykett, Lyn: Foreword. *The new woman in fiction and fact - Fin de Siècle Feminism*. Toim. Angélique Richardson ja Chris Willis. Palgrave Macmillan, London 2002, xi–xii.
- Pyykkönen, Miikka & Valtonen, Heli: Diskurssianalyttinen historiantutkimus. *Sanat siltana menneeseen: Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Toim. Pasi Ihalainen ja Heli Valtonen. Gaudeamus, Helsinki 2022, 39–64.
- Richardson, Angélique & Willis, Chris: Introduction. *The new woman in fiction and fact - Fin de Siècle Feminism*. Toim. Angélique Richardson ja Chris Willis. Palgrave Macmillan, London 2002, 1–38.
- Russel, Dave: *Football and the English. A Social History of Association Football in England, 1863-1995*. Carnegie Publishing, Preston 1997.
- Saler, Michael: Introduction. *The Fin-de-Siècle World*. Toim. Michael Saler. Routledge, New York 2015, 1–8.
- Salmi, Hannu: *Vuosisadan lapset: 1800-luvun kulttuurihistoria*. Turun yliopisto, Turku 2002.
- Schaffer, Talia: “Nothing But Foolscap and Ink”. Inventing the New Woman. *The new woman in fiction and fact - Fin de Siècle Feminism*. Toim. Angélique Richardson ja Chris Willis. Palgrave Macmillan, London 2002, 39–52.
- Summers, Anne: Ministering Angels. Victorian Ladies and Nursing Reform. *Victorian Values: personalities and perspectives in nineteenth-century society*. Toim. Gordon Marsden. Longman, New York 1990, 123–133.

- Tomlinson, Alan: North and South: the rivalry of the Football League and the Football Association. *British Football and Social Change. Getting into Europe*. Toim. John Williams & Stephen Wagg. Leicester University Press, London 1991, 25–47.
- Williams, Jean: *A game for rough girls? A history of women's football in Britain*. Taylor & Francis Group, London 2003.
- Williams, Jean: “The girls of the period playing ball”: the hidden history of women’s football, 1869–2015. *Routledge Handbook of Football Studies*. Toim. John Hughson, Kevin Moore, Ramón Spaaij ja Joseph Maguire Routledge. Routledge, Oxon 2017, 40–49.
- Willis, Chris: ‘Heaven defend me from political or highly educated women!’: Packaging the New Woman for Mass Consumption. *The new woman in fiction and fact - Fin de Siècle Feminism*. Toim. Angeliqve Richardson & Chris Willis. Palgrave Macmillan, London 2002, 53–65.

Liitteet

Liite 1. The Sketch 24.10.1894 [BNA]

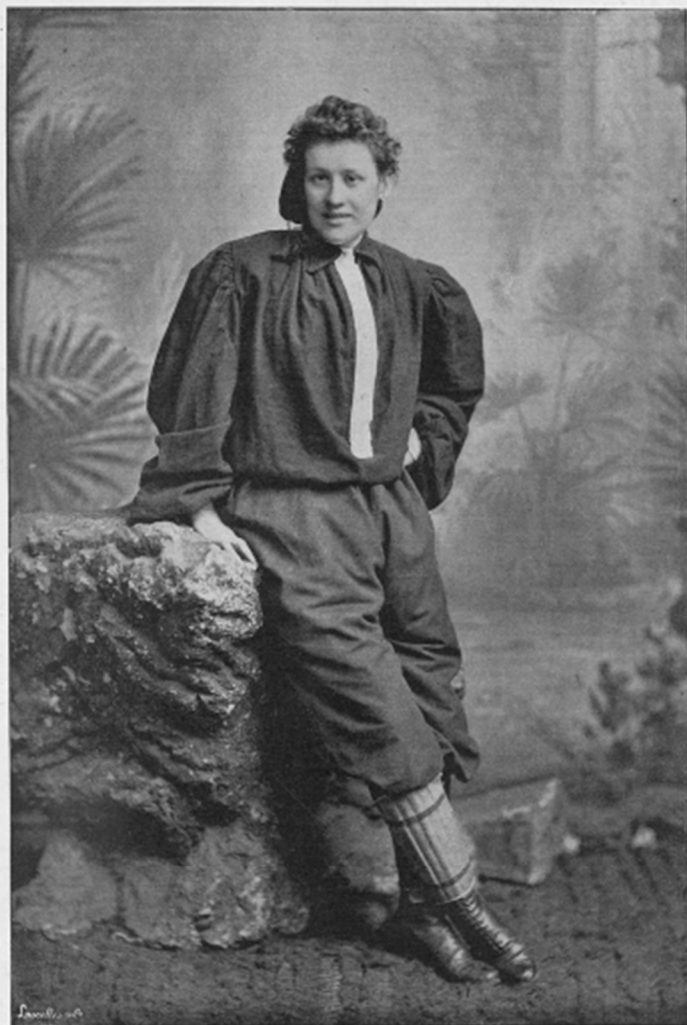

Liite 2 The Sketch 6.2.1895 [BNA]

FEB. 6, 1895

THE SKETCH.

61

MISS NETTIE HONEYBALL, CAPTAIN OF THE BRITISH LADIES' FOOTBALL CLUB,
IN HER FOOTBALL COSTUME.

FROM A PHOTOGRAPH BY MESSRS. RUSSELL AND SONS, BAKER STREET, W.